

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι – ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

- Αγωγή – Ενστάσεις – Άρνηση αγωγής
- Ιστορική βάση της αγωγής ή των ενστάσεων, αίτημα και νομική αιτία αυτών
- Ενάγων – Εναγόμενος – Διάδικα μέρη
- Διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης ως προϋποθέσεις για τη συζήτηση της υποθέσεως επί της ουσίας και έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας
- παραδεκτό αγωγής
- νόμω βάσιμο ή νόμω αβάσιμο της αγωγής (έλλειψη νομικής βασιμότητας για νομικούς ή πραγματικούς λόγους)
- ουσία βάσιμο (είσοδος της υποθέσεως στο στάδιο των αποδείξεων) – ουσία αβάσιμη αγωγή
- θεμελιώδεις αρχές της δίκης : - αρχή διαθέσεως - αρχή συζητήσεως - αρχή ανακρίσεως - αρχή αυτεπαγγέλτου ενεργείας του δικαστηρίου
- άσκηση αγωγής (2 πράξεις) : Κατάθεση δικογράφου και επίδοση επικυρωμένου αντιγράφου στον εναγόμενο.
- συζήτηση της υποθέσεως – Υπάρχει μία και μοναδική συζήτηση
- εκκρεμοδικία - δεδικασμένο
- απόρριψη αγωγής για τυπικούς λόγους ή απόρριψη αγωγής ως απαράδεκτης (ΑΚ 263)
- ικανότητα διαδίκου
- ικανότητα δικαστικής παράστασης των διαδίκων
- νομιμοποίηση διαδίκων (ενεργητική – παθητική)
- έννομο συμφέρον
- ικανότητα προς το δικολογείν (αναγκαία σύμπραξη πληρεξουσίου δικηγόρου)
- δικαιοδοσία του δικαστηρίου
- αρμοδιότητα του δικαστηρίου (κατά τόπον, καθ' ύλην και κατά λειτουργία)
- βίαιη διακοπή της δίκης
- παραπομπή της υποθέσεως στο αρμόδιο δικαστήριο σε περίπτωση αναρμοδιότητας
- απόδειξη
- ομοδικία (=υποκειμενική σώρευση αγωγών)
- αντικειμενική σώρευση αγωγών
- παρέμβαση σε εκκρεμή δίκη (κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση)
- ανταγωγή

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι

1. Ουσιαστικοί και δικονομικοί κανόνες δικαίου.

Με τους ουσιαστικούς κανόνες δικαίου ρυθμίζεται η συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου. Με τη συνδρομή των προϋποθέσεων του νόμου αναγνωρίζονται δικαιώματα και επιβάλλονται υποχρεώσεις. Καθορίζεται η δέουσα συμπεριφορά τους και προβλέπονται σε περίπτωση παραβάσεως οι έννομες συνέπειες που επέρχονται. Απευθύνονται δηλαδή προς τα μέρη με θέσπιση κανόνων συμπεριφοράς.

2. Διάφοροι λόγοι οδηγούν τους κοινωνούς του δικαίου σε συμπεριφορά που είναι αντίθετη προς τις επιταγές του ουσιαστικού δικαίου (αθετείται μια συμβατική υποχρέωση από πώληση, τελείται μια αδικοπράξια, υφίσταται προσβολή ενός εμπράγματος ή ενός κληρονομικού δικαιώματος, κλπ). Ενίοτε υπάρχει η ανάγκη διαπιστώσεως της νομικής καταστάσεως που αμφισβητείται ενώ δεν αποκλείεται και περιπτώσεις που θα πρέπει να διαπλαστεί μια υπάρχουσα έννομη σχέση (π.χ. λύση του γάμου, προσβολή μιας δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, κλπ). Η αμφισβήτηση των μερών μπορεί να αναφέρεται σε πραγματικά γεγονότα, στο νόημα των κανόνων δικαίου ή σε συνδυασμό των δυο αυτών καταστάσεων.

Υφίσταται ανάγκη καθορισμού ετέρων κανόνων δικαίου, με τους οποίους προσδιορίζεται ο τρόπος αντιδράσεως της πολιτείας στην αποδιδόμενη παράβαση. Για την πραγμάτωση του ουσιαστικού δικαίου θεσπίζονται έτεροι κανόνες δικαίου με τους οποίους προβλέπονται τα όργανα και η τηρητέα διαδικασία. Πρόκειται για τους κανόνες δικονομικού δικαίου. Ως αστικό δικονομικό δίκαιο «Νοείται το σύνολο των κανόνων δικαίου, με τους οποίους ορίζεται ποια είναι η από τα δικαστήρια ως ανεξάρτητα πολιτειακά όργανα και ως τρίτα τηρητέα διαδικασία προς πραγμάτωση του ουσιαστικού δικαίου για τις υποθέσεις που υπάγονται σ' αυτά μέσω της παροχής συγκεκριμένης και εννόμως αναγνωριζόμενης μορφής έννομης προστασίας» (ορισμός καθηγητή Γ. Μητσόπουλου).

3. Διακρίσεις δικονομικού δικαίου. Με βάση τις διακρίσεις του ουσιαστικού δικαίου σε ιδιωτικό δίκαιο, ποινικό, διοικητικό, εκκλησιαστικό απαντάται αντίστοιχη διάκριση δικονομικού δικαίου (ποινική, διοικητική, εκκλησιαστική δικονομία). Έτσι στο ιδιωτικό δίκαιο ανταποκρίνεται το αστικό δικονομικό δίκαιο ή η πολιτική δικονομία. Οι διαφοροποιήσεις του δικονομικού δικαίου είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια της ιδιομορφίας του εκάστοτε κλάδου του ουσιαστικού δικαίου. Το δικονομικό δίκαιο αποτελεί με την έννοια αυτή το γενικό όρο. Αναφερόμαστε στο σύνολο των κανόνων και των αρχών που ρυθμίζουν τον τρόπο αντιμετώπισης μιας υποθέσεως που έχει καταστεί επίδικη. Διαμορφώνονται επομένως μια μεγάλη διάκριση που απαντάται σε όλες τις έννομες τάξεις και πρόκειται για το ουσιαστικό και το δικονομικό δίκαιο.

4. Αστικό δικονομικό δίκαιο και αστικό δίκαιο (ΑΚ-ΚΠολΔ). Η διάκριση επιχειρείται με βάση το περιεχόμενο, το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται και το σκοπό που επιδιώκεται. Κρίσιμο για την κατάταξη ενός κανόνος δικαίου δεν είναι η συστηματική ένταξη. Υπάρχουν κανόνες δικονομικού δικαίου που ανευρίσκονται στο ουσιαστικό δίκαιο (ΑΚ 442,451) και αντίθετως (π.χ. άρθρ 394 παρ. 2 ΚΠολΔ). Σημαντική είναι και η δικαιοτική παράδοση εκάστης χώρας. (π.χ. στη Γαλλία το βάρος αποδείξεως θεωρείται ύλη του αστικού δικαίου. Αντίθετα παρ' ημίν). Η διάκριση αστικού και αστικού δικονομικού δικαίου έχει πρακτική σημασία. Επιδιώκονται άλλοι σκοποί, υπάρχει άλλη προσέγγιση και υφίστανται άλλες αξιολογήσεις (π.χ. ως προς τα ελαττώματα βουλήσεως, ως προς επιτρεπτό αιρέσεων κλπ). Γίνεται λόγος για έναν δικονομικό τρόπο του σκέπτεσθαι και για μια ιδιαίτερη δικονομική θεώρηση. Η δίκη λ.χ. έχει έναν προδιαγεγραμμένο τρόπο και σύντομες προθεσμίες κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε απόκριση νομικά κρίσιμων ισχυρισμών ως εκπροθέσμων. Αυτό μπορεί να επηρεάσει την έκβαση ενός δικαστικού αγώνα και την έκδοση μιας αποφάσεως που δεν ανταποκρίνεται στο ουσιαστικό δίκαιο.

5. Το Αστικό δικονομικό δίκαιο θεωρείται δημόσιο δίκαιο. Για την εκτίμηση αυτή δεν είναι κρίσιμο το θέμα αν εξυπηρετείται το ιδιωτικό ή δημόσιο συμφέρον. Κρίσιμο είναι το αντικείμενο. Η δικονομία καθορίζει τη δραστηριότητα των δικαστηρίων και των άλλων δημοσίων οργάνων όχι στη βάση της ισότητας αλλά ως φορέων δημόσιας εξουσίας. Πάντως δεν μπορούν να αντληθούν ερμηνευτικά επιχειρήματα για το ένα ή για το άλλο θέμα μόνο με το κριτήριο ότι το δικονομικό δίκαιο είναι δημόσιο δίκαιο.

6. Αστικό δικονομικό δίκαιο ως αναγκαστικό ή ενδοτικό δίκαιο. Κατά κανόνα το δικονομικό δίκαιο αποτελείται από ρυθμίσεις αναγκαστικού δικαίου. Δεν παρέχεται δηλαδή στους διαδίκους ευχέρεια συμβατικής διαμορφώσεως της δικαστικής διαδικασίας. Πρόκειται για ρυθμίσεις δημοσίας τάξεως. Όμως και το δικονομικό δίκαιο γνωρίζει την αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως (άρθρ. 42, 293 κλπ). Κρίσιμη είναι εκάστη περίπτωση. Ισχύει ο κανόνας «Ο,τι δεν απαγορεύεται μπορεί να επιτρέπεται». Υπάρχει πολύ συχνά η δυνατότητα της παραιτήσεως από δικονομικές εξουσίες, όπως είναι η παραίτηση από ένα ένδικο βοήθημα ή ανάκληση ενός πραγματικού ισχυρισμού.

7. Αστικό δικονομικό δίκαιο και Σύνταγμα.

Το Σύνταγμα επηρεάζει και το αστικό δικονομικό δίκαιο και προβλέπει πλείστες δικαιοκρατικές εγγυήσεις. Συχνά γίνεται λόγος για το δικονομικό δίκαιο ως εφαρμοσμένο συνταγματικό δίκαιο. Ενδεικτικώς αναφέρονται οι εξής συνταγματικού δικαίου διατάξεις :

α) Αρχή νομίμου δικαστή (άρθρ. 8 Σ) - επηρεάζει την αρμοδιότητα και απαγορεύει τη σύσταση ειδικών ή ad hoc δικαστηρίων. Η κατανομή των υποθέσεων στους δικαστές που θα κληθούν να κρίνουν μια υπόθεση θα πρέπει να γίνεται με κριτήρια γενικά και διαφανή.

β) Αξίωση παροχής έννομης προστασίας και ακροάσεως (20 Σ). Αποτελεί τη συνέπεια της απαγορεύσεως της αυτοδικίας. Πρόκειται για μια διάταξη με μεγάλη πρακτική σπουδαιότητα. Οι κανόνες του δικονομικού δικαίου κρίνονται για τη συμβατότητά τους σε σχέση με αυτήν τη βασική αρχή.

γ) Ανεξαρτησία του δικαστή και αμεροληψία (δυνατότητες εξαιρέσεως). Γίνεται λόγος για τη λειτουργική και την προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Η λειτουργική ανεξαρτησία σημαίνει ότι οι δικαστές υπακούουν μόνο στους νόμους και στο Σύνταγμα και δεν δικαιολογείται η άσκηση πειθαρχικού ελέγχου για τη δικαιοδοτική κρίση που εξέφρασαν. Κατοχυρώνεται ιδίως η ανεξαρτησία έναντι της διοικητικής εξουσίας κατά την επίλυση συγκεκριμένων διαφορών. Θεωρητικώς, η λειτουργική ανεξαρτησία δεν απαγορεύει τη δέσμευση από δικαστικό προηγούμενο, θεσμός που απαντάται στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο. Στα ηπειρωτικά δίκαιο υπάρχει επίσης η δέσμευση από τα ανώτερα δικαστήρια που επιλαμβάνονται υποθέσεως και παραπέμπουν στη συνέχεια το ζήτημα σε κατώτερα δικαστήρια.

Παράλληλα υφίσταται και η προσωπική ανεξαρτησία που εκφράζεται με την ισοβιότητα των δικαστών καθώς επίσης και με την διενέργεια υπηρεσιακών μεταβολών κατόπιν αποφάσεων του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου.

δ) Ισότητα των διαδίκων. Αποτελεί απόρροια της αρχής της ισότητας και επί του δικονομικού δικαίου σημαίνει την επιταγή για ίση αντιμετώπιση των διαδίκων ανεξαρτήτως των ιδιοτήτων τους.

ε) Αρχή της Δίκαιης δίκης (άρθρ. 6 Συμβάσεως της Ρώμης για τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα ανθρωπίνια δικαιώματα).

στ) Ανάγκη αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων (άρθρ. 93 παρ. 3). Επί του πράγματος επί του νομικού

ζ) Απαγόρευση χρήσεως αποδεικτικών μέσων του αποκτήθηκαν παράνομα.

η) Αρχή της δημοσιότητας της δίκης (άρθρ. 93 παρ. 2 Σ). Στην ενότητα αυτή πρέπει να αναφερθεί ότι κατά το Σύνταγμα (άρθρ. 87) η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια. Αυτό σημαίνει ότι τα δικαστήρια έχουν την εξουσία να αποφασίζουν ως ανεξάρτητα όργανα με αυτοτελή δύναμη δεδικασμένου, δηλαδή με δεσμευτικό τρόπο, στο πλαίσιο μιας ερρυθμισμένης διαδικασίας με βάση κανόνες δικαίου. Προβαίνουν στην υπαγωγή των πραγματικών γεγονότων εκάστης περιπτώσεως στο δέοντα κανόνα δικαίου.

Δικονομικώς γίνεται λόγος για την αρχή της δικαιοσύνης που διέπει τη δικαστική διαδικασία. Η αρχή αυτή εκφράζεται με την κρίση της υποθέσεως από ανεξάρτητα πολιτικά όργανα, από την αρχή την ακροάσεως, από την ύπαρξη μιας ερρυθμισμένης διαδικασίας που επιτρέπει το προβλέψιμο των δικονομικών ενεργειών από την ανάγκη αιτιολογίας της δικαστικής αποφάσεως και από το στοιχείο της δημοσιότητας της δίκης τόσο σε σχέση με τους διαδίκους

όσο και σε σχέση με τη κοινή γνώμη. Παλαιότερα, απαντούσε το ρητό «οι ισχυροί εκδικούνται και οι αδύναμοι ενάγουν». Σήμερα, ο ισχυρός και αδύναμος δανειστής και ο ισχυρός και αδύναμος οφειλέτης έχουν την ίδια αντιμετώπιση. Απαγορεύεται η αυτοδικία και η δικαστική οδός είναι ο τρόπος επιλύσεως μιας διαφοράς.

8. Μορφές παροχής έννομης προστασίας.

Η πολιτεία παρέχει έννομη προστασία με τρεις μορφές και συγκεκριμένα (α) με έκδοση δικαστικής αποφάσεως επί της ουσίας επί υποθέσεων που έχουν αχθεί ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, (β) με λήψη ασφαλιστικών (προσωρινών) μέτρων σε επείγουσες περιπτώσεις ή προς αποτροπή επικείμενου κινδύνου και (γ) με διασφάλιση της αναγκαστικής εκτελέσεως για τις αξιώσεις που επιδικάζονται με βάση μια δικαστική απόφαση ή που προβλέπονται σε έναν άλλο εκτελεστό τίτλο.

→ απαιτείται διαμεσολάβηση
→ διαγνωστικός διαδικ
→ οριστική πράξη
→ αναγκ. εκτέλεση

9. Σκοποί της πολιτικής δίκης.

Υπάρχει μια πολυγώνωμη σε σχέση με το θέμα το οποίο έχει και ερμηνευτική αξία. Συνέχεται και με τη γενικότερη θεώρηση εκάστου σε σχέση με το φαινόμενο της δίκης. Έτσι κατά μια άποψη σκοπός της δίκης είναι η προστασία των ιδιωτικών δικαιωμάτων ή του εξ υποκειμένου δικαίου. Η άποψη αντιμετωπίζει το θέμα από την πλευρά του διαδίκου. Κατά άλλη άποψη ο σκοπός της δίκης είναι γενικότερος και έγκειται στην προστασία του εξ αντικειμένου δικαίου. Ανευρίσκονται επίσης ως σκοποί της δίκης οι θέσεις για υποκατάσταση της δικαστικής ειρήνης για διάπλωση του δικαίου και ενότητα της νομολογίας. Οι σκοποί αυτοί μπορεί να θεωρηθούν πάντως ως δευτερεύοντες σκοποί της πολιτικής (αστικής) δίκης. Οι απόψεις αυτές πάντως δεν περιλαμβάνουν και ενέχουν στο βαθμό αυτό μια μονομέρεια τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς που επέρχεται με άλλο τρόπο πλην την εκδόσεως δικαστικής απόφασης. Για να καλυφθεί και η πρακτικώς σπουδαία περίπτωση του συμβιβασμού υποστηρίζεται η άποψη που θεωρεί ότι σκοπός της πολιτικής δίκης είναι η επίλυση των διαφορών.

10. Τα τελευταία έτη έχουν αναπτυχθεί οι λεγόμενοι εναλλακτικοί τρόποι επιλύσεως διαφορών. Αναφέρονται τόσο στις δικαστικές διαδικασίες εν γένει όσο και εντός της δικαστικής διαδικασίας σε σχέση με τη δικαστική απόφαση ως συνήθη τρόπο επιλύσεως διαφοράς. Έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Οι εναλλακτικοί τρόποι μπορούν να δρομολογηθούν με πρωτοβουλία των διαδίκων (π.χ. σύμβαση διαμεσολάβησης) με πρωτοβουλία του κρίνοντος δικαστή ή βάσει επιταγών του νόμου. Μεγάλη ανάπτυξη έχει ο θεσμός της διαμεσολάβησης που έχει ανεύρει νομοθετική αποτύπωση και στο άρθρ. 214 1β ΚΠολΔ ενώ υπάρχει και ο συμβιβασμός που καταρτίζεται με πρωτοβουλία των διαδίκων (214 α) ή του δικαστηρίου. Στη χώρα μας πρακτικώς σημαντικώς είναι και ο θεσμός του εξώδικου συμβιβασμού που καταρτίζεται κατά τη διάρκεια της δίκης. Εν γένει η παρέμβαση ενός τρίτου προσφέρεται ιστορικώς και συγκριτικώς ως μια μορφή επιλύσεως διαφορών.

11. Ορολογία – Το κυριότερο ένδικο βοήθημα είναι η αγωγή και δευτερευόντως η ανακοπή. Σημαίνουν αιτήματα για πρωτογενή απονομή της δικαιοσύνης και με την έννοια αυτή διαφοροποιούνται από τα ένδικα μέσα που ασκούνται κατά ήδη απονεμηθείσας δικαιοσύνης. Τα διάδικα μέρη καλούνται ενάγων και ενανόμενος ή ανακόπτων και καθ' όν η ανακοπή όχι όμως δανειστής και οφειλέτης. → (βλ. αναγκ. εκτέλεση)

12. Πηγές του ΚΠολΔ.

Ο ισχύων Κώδικας τέθηκε σε ισχύ το 1968 ως προϊόν μιας πολυετούς προεργασίας. Έκτοτε έχει τροποποιηθεί επανειλημμένως. Ερμηνευτικώς σημαντική για ορισμένα θέματα παραμένει η προϊσχύσασα δικονομία (1835-1968), έργο του Βαυαρού νομομαθούς Maurer. Ως εκ της φύσεως του αντικείμενου υπάρχει περιορισμένο έδαφος για δημιουργία δικονομικού εθίμου. Συγχρόνως, η Ελλάδα ως κράτος – μέλος της ευρωπαϊκής ενώσεως υπόκειται στο νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ. Κατ' εξοχήν ο χώρος του αστικού δικονομικού δικαίου έχει επηρεασθεί τα τελευταία έτη από ρυθμίσεις που αποβλέπουν στην δημιουργία μέσω Κανονισμών ενός ενιαίου ευρωπαϊκού δικαϊκού χώρου. Περισσότερο γνωστός είναι ο Κανονισμός 44/2001 (Βρυξέλλες Ι)

Καυσιονίδης 1915/2012 (τρίτο βε 16κ) αέτα)

για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων. Δεν αποτελεί στη χώρα μας πηγή δικαίου ο νομολογία των δικαστηρίων. Βεβαίως, ένα διαφορετικό θέμα είναι ότι η νομολογία των ανωτάτων δικαστηρίων επηρεάζει τα δικαστήρια των βαθμών ουσίας. Με τον όρο «νομολογία» νοείται στην ενότητα αυτή η ερμηνευτική προσέγγιση των κανόνων δικαίου που γίνεται από τα δικαστήρια.

13. Η δικαιοσύνη απονέμεται από τακτικούς δικαστές. Τα δικαστήρια είναι όργανα της πολιτείας. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η απονομή δικαιοσύνης από ιδιωτικά δικαστήρια. Πρόκειται για την περίπτωση της διαιτησίας που προϋποθέτει ύπαρξη ιδιωτικής συμφωνίας των μερών και εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης από αντικειμενική και υποκειμενική άποψη. Βοηθητικά όργανα απονομής της δικαιοσύνης είναι οι δικηγόροι που διέπονται από τον Κώδικα περί Δικηγόρων, οι δικαστικοί υπάλληλοι καθώς και οι συμβολαιογράφοι και οι δικαστικοί επιμελητές που επίσης υπάγονται σε ένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς (Κώδικας Συμβολαιογράφων και Κώδικας Δικαστικών Επιμελητών).

14. Πολιτική δίκη και άλλες δικαστικές διαδικασίες :

Πολιτική και διοικητική δίκη, πολιτική και ποινική δίκη (δήλωση παραστάσεως πολιτικής αγωγής), διαγνωστική διαδικασία και διαδικασία εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρ. 739 επομ.) (υιοθεσία, κληρονομητήριο, δικαστική συμπράσταση, πτώχευση). Κριτήρια διακρίσεων και συνέπειες για την περίπτωση ελλείψεως δικαιοδοσίας.

Καθηγητής κ. Γ. Ορφανίδης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι

Αθήνα, 10-03-2015

1. Τριπλή αξιολόγηση της αγωγής : Πρώτα, εξετάζεται το παραδεκτό, μετά η νομική βασιμότητα και στη συνέχεια η ουσιαστική βασιμότητα της αγωγής. Το ίδιο ισχύει και για τις ενστάσεις. Η έλλειψη νομικής βασιμότητας μπορεί να οφείλεται σε πραγματικούς λόγους (τα πραγματικά γεγονότα που επικαλείται ο ενάγων δεν πληρούν το πραγματικό του κανόνας δικαίου) ή σε νομικούς λόγους (μη προβλεπόμενη στο νόμο συνέπεια).

2. Διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης : Είναι προϋποθέσεις που θα πρέπει να συντρέξουν προκειμένου να λάβει χώρα συζήτηση επί της ουσίας της υποθέσεως και να εκδοθεί η απόφαση επί της ουσίας. Διακρίνουμε τέσσερις κατηγορίες διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης :

2.1. Προϋποθέσεις που αφορούν το νομότυπο της ασκήσεως της αγωγής. Εδώ εντάσσεται η επιχείρηση των πράξεων με τις οποίες ολοκληρώνεται η άσκηση της αγωγής και το ορισμένο του περιεχομένου αυτής ως προς την ιστορική βάση και το αίτημα της αγωγής.

2.2. Προϋποθέσεις που αναφέρονται στο δικαστήριο.

α. Δικαιοδοσία πολιτικών δικαστηρίων

β. Διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων

γ. Ύπαρξη κατά τόπον, καθ' ύλην και κατά λειτουργία αρμοδιότητας του δικαστηρίου.

δ. Μη ύπαρξη εξαιρέσεως από τη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων (ετεροδικία).

2.3. Προϋποθέσεις που αφορούν τους διαδίκους

α. Ύπαρξη διαδίκων

β. Ικανότητα διαδίκου

γ. Ικανότητα για δικαστική παράσταση

δ. Εκπροσώπηση από νόμιμο και κατ' εξαίρεση από εκούσιο αντιπρόσωπο.

ε. Ικανότητα προς το δικολογείν

στ. Νομιμοποίηση διαδίκων

2.4. Προϋποθέσεις που αναφέρονται στο αντικείμενο της δίκης (δεν εννοούμε το υλικό αντικείμενο της δίκης. Το αντικείμενο της δίκης είναι μια αξίωση).

α. Έλλειψη εκκρεμοδικίας

β. Έλλειψη δεδικασμένου

γ. Έννομο συμφέρον

Οι δυο πρώτες προϋποθέσεις είναι αρνητικές.

2.5. Πρόκειται για τις γενικές διαδικαστικές προϋποθέσεις. Υπάρχουν και ειδικές που ισχύουν για ορισμένα τμήματα της δίκης (π.χ. ένδικα μέσα) ή ορισμένες ειδικές διαδικασίες (π.χ. διαταγή πληρωμής).

3. Τρόπος εξετάσεως των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης : Εξετάζονται αυτεπαγγέλτως (73 ΚΠολΔ) και σε κάθε στάση της δίκης. Τι σημαίνει αυτεπαγγέλτως εξέταση; Κρίσιμη είναι η διάκριση της μεταξύ της αρχής της συζητήσεως και της αρχής της ανακρίσεως ως τρόπων (συστημάτων) συλλογής του πραγματικού υλικού της δίκης. Αυτεπαγγέλτως ενέργεια σημαίνει ότι το δικαστήριο από τα στοιχεία της υποθέσεως διαπιστώνει τυχόν ελλείψεις ως προς θέματα που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως (εδώ διαδικαστικές προϋποθέσεις) και παρακινεί τους διαδίκους σε συμπλήρωση ή προβολή πραγματικών ισχυρισμών που στοιχειοθετούν τα αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενα θέματα. Το δικαστήριο δε δεσμεύεται από συμφωνία των διαδίκων ούτε εξαρτάται η παρέμβαση του από την προβολή τυχόν ενστάσεως εκ μέρους των διαδίκων. Εξαίρεση ως προς την τοπική αρμοδιότητα (άρθρ. 42 και 263 α).

4. Χρόνος εξετάσεως : Σε κάθε στάση της δίκης. Κρίσιμος είναι κατά κανόνα όχι ο χρόνος ασκήσεως της αγωγής αλλά ο χρόνος συζητήσεως της υποθέσεως μετά την οποία εκδίδεται η οριστική απόφαση. Έτσι μια αρχικώς απαράδεκτη αγωγή μπορεί να καταστεί παραδεκτή (π.χ. ενηλικιώνεται ο ανήλικος διάδικος, εκπροσωπείται ο ανήλικος από τον νόμιμο αντιπρόσωπο, εκλείπει κώλυμα ετεροδικίας, λαμβάνει χώρα παραίτηση από παρόμοια εκκρεμή αγωγή, ο διάδικος δεν προτείνει την ένσταση της κατά τόπο αναρμοδιότητας [άρθρ. 42 παρ.2]). Κατά την κρατούσα γνώμη πάντως η αόριστη αγωγή δεν μπορεί να καταστεί ορισμένη στο πλαίσιο της ίδιας δίκης (βλ. όμως και άρθρ. 224 ΚΠολΔ). Η θεραπεία

ανατρέχει στο χρόνο ασκήσεως της αγωγής (ενίοτε απαιτείται έγκριση της μέχρι τότε διεξαγωγής της δίκης, αρθ. εκ του άρθρ. 544 αριθ. 2).

Είναι επίσης δυνατόν το αντίθετο. Αρχικώς παραδεκτή αγωγή να καθίσταται στη διάρκεια της δίκης απαράδεκτη επειδή συνέτρεξε γεγονός που οδηγεί σε απώλεια διαδικαστικής προϋποθέσεως (π.χ. εμφανίζεται κώλυμα ετεροδικίας).

Εξαιρέσεις ως προς τον χρόνο εξετάσεως :

α) Η δικαιοδοσία και η αρμοδιότητα κρίνονται κατά το χρόνο της εκκρεμοδικίας (221 παρ. 1 β), β) το έννομο συμφέρον κατά το χρόνο ασκήσεως της διαδικαστικής πράξεως και όχι κατά το χρόνο της συζητήσεως (π.χ. άσκηση ενδίκων μέσων) ενώ δεν αποκλείονται μεταβολές κατά τη διάρκεια της δίκης ως προς τις προσωπικές προϋποθέσεις (άρθρ. 286).

5. Συνέπειες ελλείψεως διαδικαστικών προϋποθέσεων.

Αν υφίστανται οι θετικές και δεν υφίστανται οι αρνητικές διαδικαστικές προϋποθέσεις το δικαστήριο προχωρεί στην κατ'ουσία συζήτηση της υποθέσεως και αναφέρεται στο αιτιολογικό μόνο αν υπήρξε σχετικός λόγος. Διαφορετικά αρκείται σε γενική επισήμανση για το παραδεκτό της αγωγής. Αν δεν υφίστανται οι προϋποθέσεις, οι συνέπειες μπορούν να είναι διαφορετικές: α) απόρριψη αγωγής για τυπικούς λόγους, β) ενίοτε παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο (άρθρ. 46), γ) ενίοτε αναστολή της δίκης (άρθρ. 222 παρ. 2), δ) άλλοτε αναβολή (άρθρ. 67) και ε) βίαιη διακοπή της δίκης (άρθρ. 286). Ενίοτε πάντως δεν προσδιορίζεται συζήτηση και δεν παραλαμβάνεται το δικόγραφο της αγωγής (π.χ. αγωγή που ασκείται στον Άρειο Πάγο, αγωγή για αστική υπόθεση που ασκείται στα διοικητικά δικαστήρια, αγωγή που δεν υπογράφεται από δικηγόρο, αγωγή κατά αλλοδαπού δημοσίου). Εδώ κυριολεκτεί ο όρος «διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης».

6. Τι σημαίνει απόρριψη της αγωγής για τυπικούς λόγους (263ΑΚ) ; Η απόρριψη δεν εμποδίζει την άσκηση νέας (π.χ. η νέα αγωγή ασκείται στην πρόπρουσα δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων ή η αγωγή ασκείται με τον νόμιμο εκπρόσωπο). Πρέπει όμως να έχει διορθωθεί το ελάττωμα και να γίνεται επίκληση της διορθώσεως.

7. Υφίσταται προτεραιότητα στην εξέταση των διαδικαστικών προϋποθέσεων σε σχέση με τη νομική βασιμότητα και το ουσιαστικό σκέλος της υποθέσεως.

Κανόνας : Αν δεν υφίστανται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις, απορρίπτεται η αγωγή έστω και αν είναι βάσιμη αγωγή. Αν ελλείπει μια διαδικαστική προϋπόθεση και η αγωγή είναι προφανώς αβάσιμη, πάλι η αγωγή θα απορριφθεί για τυπικούς λόγους. Δεν είναι δυνατή η απόρριψη αγωγής και ως απαράδεκτης και ως αβάσιμης. Η απόρριψη αγωγής ως αβάσιμης γίνεται ως εκ περισπού, θεωρείται ως μη γεγραμμένη η σχετική αναφορά και δεν δημιουργείται δεδικασμένο. Το ίδιο ισχύει και στη σχέση νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας.

8. Ιεραρχική εξέταση των διαδικαστικών προϋποθέσεων.

Εθιμικώς πρώτα εξετάζεται το νομότυπο της αγωγής, μετά οι προϋποθέσεις που αφορούν την αρχή της ακροάσεως (προσωπικές διαδικαστικές προϋποθέσεις) και μετά οι προϋποθέσεις που πραγματώνουν την συνταγματική αρχή του νόμιμου δικαστή (άρθρ. 8 Σ) (δικαιοδοσία, αρμοδιότητες).

9. Συνέπειες αν εκδοθεί απόφαση επί της ουσίας καίτοι υπήρχαν ελλείψεις ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις : Μπορεί να υπάρχει ανυπόστατο απόφασεως (313), ενίοτε δεν επέρχεται συνέπεια (άρθρ. 47), κάτι που κρίνεται ex post. Διαφορετικά προβλέπονται τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναψηλάφησης (άρθρ. 544 αρ. 2).

10. Απόδειξη γεγονότων που αφορούν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις. Ελεύθερη απόδειξη – πιθανολόγηση ως συστήματα αποδείξεως των διαδικαστικών προϋποθέσεων κατά την μάλλον κρατούσα άποψη. Αντιδιαστολή με αυστηρή απόδειξη και πλήρη δικανική πεποίθηση ως συστήματα για την ουσία της υποθέσεως.

11. Δεδικασμένο (άρθρ. 322 παρ. 1 εδ. 2). Δεν είναι δυνατή η συζήτηση παρόμοιας αγωγής σε περίπτωση που ασκείται ακριβώς πανομοιότυπη αγωγή. Θα πρέπει να υπάρχει ισχυρισμός για άρση του ελαττώματος και διαπίστωση ότι ήρθη το ελάττωμα.

12. Δικονομικά κωλύματα διαχωρίζονται από τις διαδικαστικές προϋποθέσεις. Δεν εξετάζονται αυτεπαγγέλτως και προϋποθέτουν πρόταση διαδίκου (άρθρ. 263, 267 ΚΠολΔ).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι

1. Διάδικοι

1.1. Το ζήτημα για το ποιος είναι διάδικος έχει σημασία για διάφορα θέματα στη δίκη (για την εκκρεμοδικία, για την απόδειξη [διάκριση μαρτύρων και εξετάσεων διαδίκων] για το δεδικασμένο, για τα έξοδα της δίκης).

1.2. Ο ΚΠολΔ υιοθετεί την τυπική έννοια του διαδίκου που είναι αποκομμένη από το ουσιαστικό δίκαιο. Διάδικος είναι αυτός που ζητά ή κατά του οποίου ζητείται έννομη προστασία. Δεν είναι κατ' ανάγκη τα υποκείμενα της επίδικης ουσιαστικής εννόμου σχέσεως. Κρίσιμο είναι ποιος αναφέρεται στην αγωγή ως ενάγων ή εναγόμενος (118). Αν είναι στην πραγματικότητα και δανειστής και οφειλέτης, αν υφίσταται το προβαλλόμενο στη δίκη δικαίωμα, αυτό είναι ένα θέμα της βασιμότητας της αγωγής (Ο α τραυματίζει τον β, ο β υπόσχεται ικανοποίηση, του δίνει όμως ψευδή στοιχεία ως να είναι ο γ. Μετά από οχλήσεις που δεν οδήγησαν σε ικανοποίηση ο α ενάγει τον γ. Διάδικος είναι ο γ, όμως η αγωγή θα απορριφθεί). Αυτό σημαίνει ότι διάδικος καθίσταται το πρόσωπο που αναφέρεται στην αγωγή ως εναγόμενος έστω κι αν ο ενάγων εκ παραδρομής τον εκλαμβάνει ως υπόχρεο (π.χ. δράστη ενός ατυχήματος).

1.3. Δεν καθίσταται κάποιος διάδικος μέσω της εσφαλμένης επιδόσεως που αποτελεί τμήμα για την ολοκλήρωση της αγωγής (π.χ. συνωνυμία). Η επιδοση έχει όμως σκοπό να ανεύρει όχι όμως και να ορίσει τον διάδικο. Διάδικος είναι αυτός που εννοούσε ο ενάγων.

1.4. Δυνατότητα διορθώσεως των σφαλμάτων στις ιδιότητες των διαδίκων. Αυτό είναι κρίσιμο ιδίως στα νομικά πρόσωπα (ΑΕ αντί ΕΠΕ, ΟΕ αντί ΕΕ). Στην ίδια ενότητα εντάσσεται και η περίπτωση που ενάγει μια ατομική επιχείρηση που κατά νόμο δεν έχει νομική προσωπικότητα. Διάδικος είναι ο φορέας της επιχειρήσεως. Αυτό σημαίνει ότι και στο δικονομικό δίκαιο υπάρχει δυνατότητα της ερμηνείας των διαδικαστικών πράξεων των διαδίκων.

1.5. Απαιτείται η ύπαρξη διαδίκου. Αυτό σημαίνει ότι δεν νοείται αγωγή από ή κατά ανυπάρχοντος φυσικού ή νομικού προσώπου (αγωγή προσώπου που έχει αποβιώσει ή νομικού προσώπου που έχει λυθεί). Η τυχόν απόφαση που εκδίδεται κατά παραγνώριση της ελλείψεως διαδίκου είναι ανυπόστατη (άρθρ. 313, 901). Στην ατομική επιχείρηση διάδικος είναι ο φορέας.

1.6. Μεταξύ των διαδίκων και του δικαστηρίου δημιουργείται η τριμερής έννομη σχέση της δίκης. Δηλαδή υφίστανται σχέσεις μεταξύ δικαστηρίου – ενάγοντος, δικαστηρίου – εναγομένου, αλλά και μεταξύ ενάγοντος – εναγομένου (άρθρ. 42, επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων με αποδέκτη τον αντίδικο).

1.7. Απαιτείται πάντα η ύπαρξη δυο διαδίκων. Δεν είναι δυνατή ούτε η εκπροσώπηση του ενός διαδίκου από τον άλλον (αργ. 544 αριθ. 2). Αυτό έχει σημασία ιδίως στις περιπτώσεις της καθολικής ή της οιοινεί διαδοχής. Μπορούν όμως να υπάρχουν και από τις δυο πλευρές περισσότεροι διάδικοι (ομόδικοι).

1.8. Μεταβολή διαδίκου. Έννοια : Στη θέση του αρχικού διαδίκου εμφανίζεται νέος διάδικος που συνεχίζει την δίκη στο στάδιο που βρισκόταν. Διαδοχή στην έννομη σχέση της δίκης- ipso jure (καθολική διαδοχή) ή με πράξη διαδίκων (άρθρ. 85, 93). Αμφισβητείται το κύρος της συμβατικής μεταβολής διαδίκου την οποία δεν προβλέπει ο νόμος (π.χ. ενάγεται δημόσιο και όχι το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ενάγεται ΟΕ και όχι και οι ομόρρυθμοι εταίροι, ενάγεται το ΔΣ και όχι η εταιρεία). Πρόκειται στην ουσία για το ίδιο αντικείμενο και ο μέχρι τότε διάδικος είχε με κάποια ιδιότητα ανάμειξη στη δίκη.

2. Ικανότητα διαδίκου.

2.1. Μπορεί η ιδιότητα του διαδίκου να είναι ανεξάρτητη από το ουσιαστικό δίκαιο, η ικανότητα όμως να είναι κάποιος διάδικος κρίνεται με βάση το ουσιαστικό δίκαιο (62.1) Για αλλοδαπούς κρίσιμο είναι το δίκαιο της ιθαγένειας ή της έδρας (άρθρ. 10 και 5 ΑΚ). Το δικονομικό δίκαιο προχωρά ένα βήμα παρακάτω και προσδίδει ικανότητα διαδίκου και σε ενώσεις προσώπων και εταιρείες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα (κοινοπραξία, αστική εταιρεία χωρίς νομική προσωπικότητα, πρωτοβουλίες πολιτών κλπ). → *Το πρόσωπο αυτό μπορεί να γίνει διάδικος.*

2.2. Είναι διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και προϋπόθεση εγκυρότητας διαδικαστικών πράξεων.

2.3. Αν υπήρχε και ελλείπει κατά τη συζήτηση επέρχεται βίαιη διακοπή της δίκης (286). Αν δεν υπήρχε και αποκτήθηκε κατά τον χρόνο της συζητήσεως καλύπτεται. - Αν διέλαθε της προσοχής η έλλειψη και εκδόθηκε

-11-
απόφαση, τότε ανάλογα με τις περιστάσεις μπορεί να έχουμε μια ανυπόστατη απόφαση (313), μια ελαττωματική απόφαση (544) ή και μια καθ'όλα έγκυρη απόφαση (102).

3. Ικανότητα για δικαστική παράσταση (63)

3.1. Είναι η ικανότητα συμμετοχής στη δίκη δηλαδή η ικανότητα επιχειρήσεως και αποδοχής διαδικαστικών πράξεων στο όνομα διαδίκου. Προϋποτίθεται ωριμότητα και συνειδηση. Γι' αυτό και υπάρχει και αντιστοιχία προς την ικανότητα προς δικαιοπραξία. Οι περιορισμένως ικανοί προς δικαιοπραξία έχουν αντιστοίχως ικανότητα για δικαστική παράσταση (ΑΚ 136 ανήλικος ασκεί αγωγή για καταβολή του μισθού του κατά του εργοδότη).

3.2. Αν ελλείπει η ικανότητα, τότε θα πρέπει να υπάρξει εκπροσώπηση από τον νόμιμο αντιπρόσωπο, όπως ορίζεται από το ουσιαστικό δίκαιο. Νομικά πρόσωπα δεν έχουν κατά την κρατούσα θεώρηση ικανότητα για δικαστική παράσταση εκπροσωπούνται από τους νόμιμους εκπροσώπους.

3.3. Διάδικος παραμένει πάντως ο ανίκανος για δικαστική παράσταση και δεν καθίσταται διάδικος ο νόμιμος εκπρόσωπος του.

3.4 Το θετικό δίκαιο προβλέπει τρεις διευκολύνσεις. α) Δίκαιο ιθαγενείας εκτός αν είναι αυστηρότερο το αλλοδαπό δίκαιο, β) χορήγηση αδείας αν αυτό απαιτείται από το θετικό δίκαιο για τη διεξαγωγή της δίκης που καλύπτει το σύνολο της δίκης (62 παρ. 2) και γ) -τυχόν ελλείψεις παρέχουν το δικαίωμα στο δικαστήριο να αναβάλει την πρόοδο της δίκης για την συμπλήρωση.

3.5. Δυνατότητα θεραπείας in toto (544 παρ. 2) αν ελλείπει η διαδικαστική προϋπόθεση στην αρχή της δίκης (Έγκριση από τον νόμιμο εκπρόσωπο ή τον καταστάντα ικανό προς δικαστική παράσταση διάδικο). Αν εκλείψει κατά τη διάρκεια της δίκης (286) τότε επέρχεται βίαιη διακοπή αυτής (216). Αν διαλάβει η έλλειψη της προσοχής του δικαστηρίου, η απόφαση δεν είναι ανυπόστατη, είναι όμως ελαττωματική (544 παρ. 2).

4. Ικανότητα για διεξαγωγή της δίκης

4.1. Από το ερώτημα ποιος είναι διάδικος, διαχωρίζεται το ερώτημα για το αν στην συγκεκριμένη δίκη ενάγων και εναγόμενος είναι οι «αρμόδιοι διάδικοι».

4.2. Ικανότητα διεξαγωγής της δίκης σημαίνει τη διεξαγωγή της δίκης ιδίω ονόματι για ίδιο δικαίωμα και ίδια υποχρέωση. Πρόκειται για την ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση ως διαδικαστική προϋπόθεση. Πολύ συχνά απαντά η σύγχυση με την ουσιαστική βασιμότητα της αγωγής. Δηλαδή, δεν διαχωρίζεται η έλλειψη της διαδικαστικής προϋπόθεσης από την έλλειψη της ουσιαστικής βασιμότητας. Είναι ένα σημείο που απαιτεί προσοχή.

4.3. Ανταποκρίνεται ο διάδικος που ισχυρίζεται ότι είναι φορέας του καταγόμενου προς κρίση δικαιώματος και ο εναγόμενος φορέας της επίδικης υποχρεώσεως. Έτσι υφίσταται όταν ασκείται ίδιο δικαίωμα στο όνομα του διαδίκου ή όταν κάποιος ενάγει ως εκπρόσωπος στο όνομα του εκπροσωπούμενου και για δικαίωμα του εκπροσωπούμενου όπου αυτό επιτρέπεται κατ' εξαίρεση (ενάγει η ΑΕ όχι ο μέτοχος, ο εκμισθωτής, όχι ο κύριος του πράγματος).

4.4. Εξετάζεται αν από την αγωγή προκύπτει απόκλιση ανάμεσα στο προβαλλόμενο δικαίωμα και στο όνομα του διαδίκου που το ασκεί. (Π.χ. ο Α εκμισθώνει διαμέρισμα στον Β. Μετά ο Α εκμισθώνει όλη την πολυκατοικία του στον Γ και τον εξουσιοδοτεί να ασκήσει αγωγή αποδόσεως του μισθίου κατά του Β επ'ονόματι του Γ).

4.5. Η προϋπόθεση αποτελεί το φίλτρο για την αποτροπή της actio popularis.

4.6. Εξαίρεση - Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι (σύνδικος πτωχεύσεως, πλαγιαστική αγωγή [72], εκποίηση κατά τη διάρκεια της δίκης [225 παρ. 3],

4.7. Δικαιοπρακτική θεμελίωση της νομιμοποίησης (εξουσιοδότηση προς είσπραξη) - Εκούσια εκπροσώπηση. Η κρατούσα γνώμη αρνείται το επιτρεπτό τους (Βλ. όμως 665, 472).

4.8. Αν η έλλειψη διαλάβει της προσοχής, τότε είναι έγκυρη μεταξύ διαδίκων η απόφαση, όχι όμως για τον αληθή φορέα. Εξαίρεση για διαπλαστικές αγωγές. (Λύση του γάμου).

- Περιπτώσεις που απασχόλησαν την νομολογία.
- Ενίοτε λαμβάνει χώρα αυτοδικαίως υπεισέλευση άλλης νομικής οντότητας στη δίκη. Αυτό ισχύει λ.χ. για τη συγχώνευση ανωνύμων εταιρειών (άρθρ. 75 ν. 2190/1920) που εφαρμόζεται αναλόγως και στην περίπτωση των ΕΠΕ (άρθρ. 55 παρ. 2 και 4 ν. 3190/1955, «Οι εκκρεμείς δίκες συνεχίζονται αυτοδικαίως και δεν λαμβάνει χώρα βίαιη διακοπή της δίκης»).
- Η νόμιμη εκπροσώπηση νομικού προσώπου ρυθμίζεται από τις οικείες διατάξεις. Έτσι λ.χ. κατά το άρθρ. 18 ν. 2190/1920 η ανώνυμη εταιρεία εκπροσωπείται επί δικαστηρίου και εξωδίκως από το Διοικητικό Συμβούλιο αυτής. Το ίδιο ισχύει και για αλλοδαπά νομικά πρόσωπα ως προς τα οποία κρίσιμο για τη νόμιμη εκπροσώπηση τους είναι το δικαίωμα που τις διέπει (άρθρ. 10). Δηλαδή, η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως αλλοδαπού νομικού προσώπου κρίνεται κατά το αλλοδαπό δίκαιο.
- Αρχή της ισότητας των διαδικών (άρθρ. 110 ΚΠολΔ). Πρόκειται για σημαντική πτυχή που αποτελεί πραγμάτωση του συνταγματικού δικαιώματος για την αρχή της ισότητας (άρθρ. 4 Σ).
- Ο ειδικός διάδοχος καθίσταται διάδικος μόνο αν ασκήσει παρέμβαση στη δίκη. Δεν είναι δηλαδή εκ του νόμου διάδικος και χωρίς παρέμβαση δεν μπορεί να ενεργήσει διαδικαστικές πράξεις. Άλλο βέβαια είναι το θέμα ότι θα πρέπει να υπάρξει αλλαγή του αιτήματος και να ζητηθεί η καταβολή να γίνει προς το πρόσωπο του ειδικού διαδόχου. Ο δικαιούπαρχος παραμένει διάδικος.
- Στην ίδια ενότητα η ρύθμιση του άρθρ. 225 προϋποθέτει δέσμευση από το δεδικασμένο του ειδικού διαδόχου. Αν δεν υπάρχει δέσμευση με βάση θετικές διατάξεις τότε κατά το δικονομικό δίκαιο μπορεί να προταθεί η έλλειψη νομιμοποιήσεως. Πρόκειται για μια δικονομική εξέλιξη που δεν είναι επιδοκιμαστέα γιατί έτσι ακυρώνεται όλη η δίκη με τα μέχρι τότε επιτευχθέντα αποτελέσματα.
- Στην ένωση προσώπων δεν χρειάζεται να κατονομάζονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που την αποτελούν ή την εκπροσωπούν.
- Νομικοπολιτικώς είναι αμφισβητούμενη η κρατούσα θέση για το μη επιτρεπτό της συμβατικής εκπροσώπησης στη δίκη ή της συμβατικής θεμελιώσεως νομιμοποιήσεως. Το παράδειγμα της εκχωρήσεως είναι μια χαρακτηριστική επιβεβαιωτική περίπτωση. Ο εκχωρητής γνωρίζει την υπόθεση και όχι ο εκδοχέας.
- Ο νόμος επιτρέπει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση του διαδίκου στη δίκη και ο θεσμός της υποχρεωτικής συμπτράξεως με πληρεξούσιο δικηγόρο δεν αποσκοπεί όπως λέγεται στη φήμωση του διαδίκου (άρθρ. 236, 245).
- Η κρατούσα γνώμη δέχεται ότι αν παρίσταται ο διάδικος και συμμετέχει στη δίκη καλύπτεται η μη επίδοση της αγωγής. Δογματικά η θέση αυτή δεν είναι ορθή.
- Με την ενηλικίωση παύει αυτοδικαίως η αντιπροσωπευτική εξουσία των γονέων και ο ενηλικιωθείς συμμετέχει στη δίκη χωρίς να υπάρχει βίαιη διακοπή αυτής.
- Η ομάδα περιουσίας δεν έχει ικανότητα διαδίκου. Κατά το στάδιο της εκκαθάρισης διατηρείται το νομικό πρόσωπο για τις ανάγκες της εκκαθάρισεως και δεν λύεται ώστε να υπάρχει ικανότητα διαδίκου.
- Στη δίκη πατρότητας διάδικος είναι ο ανήλικος και όχι η εκπροσωπούσα αυτόν π.χ. μητέρα του (ΑΚ 1479, 1515).
- Καταργείται η δίκη αυτοδικαίως αν ο ενάγων κληρονόμησε τον εναγόμενο.
- Στην οικονομική ζωή η κοινοπραξία είναι η πιο συνήθης περίπτωση ενώσεως που δεν έχει νομική προσωπικότητα. Μπορεί να είναι διάδικος δεν είναι όμως αυτοτελώς φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.
- Θεωρείται απαράδεκτη η άσκηση αγωγής κατά προσώπου που έχει αποβιώσει. Ιδιαίτερη προβληματική για το θάνατο όταν έχει εκδοθεί απόφαση. Κατά τη νομολογία αν ο αντίδικος αγνοεί το θάνατο νομίμως απευθύνει το ένδικο μέσω κατά του θανόντος.
- Υπάρχουν περιπτώσεις που εκ του νόμου λαμβάνει χώρα αλλαγή του διαδίκου. Ανακαλείται λ.χ. η άδεια ασφαλιστικής εταιρείας και αυτοδικαίως υπεισέρχεται στη δίκη το επικουρικό ταμείο.
- Κατ' εξαίρεση μπορεί να μην ταυτίζονται οι διάδικοι και τα υποκείμενα της ουσιαστικής έννομης σχέσης. Αυτό ισχύει κυρίως στις αναγνωριστικές αγωγές. Στην ίδια ενότητα κάνουμε λόγο για νομιμοποιητική λειτουργία του εννόμου συμφέροντος. Στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή ζητείται ακριβώς να διαπιστωθεί ότι δεν υπάρχει έννομη σχέση μεταξύ των μερών.
- Η διάταξη του άρθρ. 62 για τις ενώσεις προσώπων κρίνεται με τη *lex fori* με το ελληνικό δίκαιο έστω κι αν συμμετέχουν αλλοδαποί.
- Ιδιαίτερη προβληματική στις σύνθετες δίκες για την έννοια του διαδίκου π.χ. ο ασφαλιστικός ως δικονομικός εγγυητής δεν καθίσταται διάδικος στη σχέση μεταξύ ζημιωθέντος και ζημιώσαντος αν δεν ασκήσει παρέμβαση στη δίκη αυτή.

Έννομο συμφέρον : Είναι η ανάγκη παροχής έννομης προστασίας.

1. Τεκμαίρεται υπάρχον, ιδίως επί καταψηφιστικής αγωγής και εξετάζεται κατ' εξαίρεση η έλλειψη του. Πρέπει να είναι α) άμεσο, ενεστώς, να μην αφορά δηλαδή σε μέλλουσα έννομη σχέση (π.χ. αναγνώριση κληρονομικού δικαιώματος). β) Άξιο προστασίας (να μην πρόκειται λ.χ. για εικονική δίκη ή για ευτελές αντικείμενο) και γ) Έννομο, δηλαδή να συμπορεύεται με τους σκοπούς της δίκης.

2. Σχέση με κατάχρηση δικαιώματος (116 ΚΠολΔ) : Υπάρχει και στη δίκη η υποχρέωση τηρήσεως των αρχών της καλής πίστεως κλπ. Συγκεκριμενοποιείται σύμφωνα και με τα ισχύοντα στο ουσιαστικό δίκαιο ως α) απαγόρευση δημιουργίας δικονομικών θέσεων με δόλιο τρόπο β) απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς γ) αποδυνάμωση δικαιώματος και δ) απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος. Ενίοτε είναι ρευστά τα όρια αν πρόκειται για έλλειψη εννόμου συμφέροντος ή για καταχρηστική άσκηση δικαιώματος υπό θεσμική ή υποκειμενική έποψη (ο διάδικος εμμένει λ.χ. σε δικαστική απόφαση καίτοι υπάρχει αποδοχή αγωγής κατά το άρθρ. 298 ΚΠολΔ που περαιώνει στην ουσία την υπόθεση, ή ζητείται αναβολή της συζητήσεως προκειμένου να ασκηθεί οικονομική πίεση στον ασθενέστερο διάδικο λόγω της μακράς διάρκειας της δίκης ή τεμαχίζεται ενιαία απαίτηση για να εκμαιευθεί η επιθυμητή καθ' ύλην αρμοδιότητα).

3. Που απαιτείται ειδικά : α) μελλοντική αγωγή, άρθρ. 69 1στ, που δεν αφορά δηλαδή υφιστάμενη αξίωση, β) αναγνωριστική αγωγή, άρθρ. 70 (δεν υφίσταται λ.χ. έννομο συμφέρον αν είναι παραγεγραμμένη η απαίτηση. Θα πρέπει να εκτίθεται ένας λόγος που δικαιολογεί την άσκηση της αναγνωριστικής αγωγής π.χ. ιδιοποίηση δικαιώματος, άρνηση υπάρξεως οφειλής κλπ, θα πρέπει να προκαλείται από τη συμπεριφορά αβεβαιότητα για την ύπαρξη δικαιωμάτων ή εννόμων σχέσεων, γ) στην άσκηση προσθέτου παρεμβάσεως (άρθρ. 80) προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα γιατί εισέρχεται τρίτος σε δικαστικό αγώνα άλλων και δ) στα ένδικα μέσα προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα γιατί υπάρχει προσφυγή εκ νέου στη δικαιοσύνη καίτοι έχει υπάρξει σχετική δικαστική απόφαση.

4. Επίσης η νομολογία διαμόρφωσε τις ακόλουθες περιπτώσεις για το έννομο συμφέρον :

4.1. Δεν υφίσταται έννομο συμφέρον αν υπάρχει ευκολότερος δικονομικός τρόπος για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος α) υπάρχει εκτελεστός τίτλος, π.χ. συμβολαιογραφικό έγγραφο ή δικαστικός συμβιβασμός (άρθρ. 904) και ασκείται καταψηφιστική αγωγή. β) Ασκείται αγωγή κατά ειδικού διαδόχου (άρθρ. 225, 325) καίτοι δεσμεύεται από το δεδικασμένο. γ) Υφίσταται ομολογία άρθρ. 352 που έχει δεσμευτική δύναμη και παρόλα ταύτα ο διάδικος αιτείται τη διάταξη αποδείξεων. δ) Υφίσταται αναγνώριση ή παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής και ο διάδικος εμμένει στο αίτημα για έκδοση αποφάσεως μετά από ουσιαστική και νομική εξέταση της υποθέσεως.

4.2. Η άσκηση της ~~δικονομικής~~ ^{δικαστικής} πράξεως ματαιώνει τον σκοπό άλλων πράξεων (αγωγή του προσεπικληθέντος κατά του προσεπικαλέσαντος ότι δεν οφείλει σε περίπτωση ήττας).

4.3. Η διαδικαστική πράξη δεν εξυπηρετεί κανέναν σκοπό (π.χ. στα ένδικα μέσα απαιτείται ύπαρξη βλάβης από την εκδοθείσα απόφαση).

4.4. Παρέλκυση δίκης. Αλληπάλληλες αιτήσεις εξαιρέσεως του δικαστή (αρθρ 57)

4.5. Εξυπηρέτηση αλλότριων σκοπών (π.χ. αγωγή για ακύρωση αποφάσεως γενικής συνελεύσεως προς το σκοπό να εξαναγκασθούν άλλοι μέτοχοι σε αγορά των μετοχών του ενάγοντος. Αίτηση πτωχεύσεως προκειμένου να εξοφληθεί το χρέος [άρθρ. 6 παρ. 3 ΠτωχΚώδικα]).

4.6. Καταστρατήγηση του νόμου (Απορρίπτεται αγωγή ευρεσιτεχνίας και για αποφυγή του προβλήματος με το δεδικασμένο παρεμβάλλεται υπάλληλος του ενάγοντος και ασκεί νέα αγωγή).

5. Το έννομο συμφέρον είναι διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης σε σχέση με την αγωγή και προϋπόθεση εγκυρότητας για τις λοιπές κατ' ιδίαν διαδικαστικές πράξεις. Η αγωγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη ενώ το ίδιο ισχύει και για τις διαδικαστικές πράξεις.

6. Ενίοτε το έννομο συμφέρον επιτελεί νομιμοποιητική λειτουργία. Δηλαδή, δεν συμπίπτουν οι διάδικοι της αναγνωριστικής αγωγής προς τα υποκείμενα της αναγνωριστέας έννομης σχέσης. Η επίδικη έννομη σχέση συνδέει όχι τον ενάγοντα προς τον εναγόμενο, αλλά τον ενάγοντα προς τρίτον ή τον εναγόμενο προς τρίτον (π.χ. ζητείται να αναγνωρισθεί η ακυρότητα δικαιοπραξίας που κατήρτισε ο εναγόμενος με τρίτον ως εικονική).

Ικανότητα προς το δικολογείν.

1. Δικαστική πληρεξουσιότητα. Εκτός από την ικανότητα διαδίκου, την ικανότητα για δικαστική παράσταση, την ικανότητα για διεξαγωγή της δίκης υπάρχει και η ικανότητα προς το δικολογείν. Σημαίνει ότι οι διαδικαστικές πράξεις που γίνονται ενώπιον του δικαστηρίου ή απευθύνονται προς το δικαστήριο ή τον αντίδικο είναι έγκυρες αν προέρχονται από δικηγόρο που είναι διορισμένος στην περιφέρεια του συγκεκριμένου δικαστηρίου. Ο διάδικος (καλείται και φυσικός διάδικος για να υπάρξει αντιδιαστολή από τον νομικό παραστάτη του) δεν έχει ικανότητα προς το δικολογείν.
2. Άρθρ. 94. Υποχρεωτική σύμπραξη δικηγόρου (Κατ' εξαίρεση οι διάδικοι μπορούν να παρίστανται αυτοπροσώπως στο ειρηνοδίκηio [για υποθέσεις έως 12.000 ευρώ], στα ασφαλιστικά μέτρα και προκειμένου να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος).
3. Σκοπός: με το θεσμό της υποχρεωτικής σύμπραξης, που ανευρίσκεται διεθνώς, εξυπηρετείται προεχόντως το δημόσιο συμφέρον. Αποτρέπονται δίκες στο βαθμό που η άσκηση αγωγής δεν δικαιολογείται με βάση το ουσιαστικό δίκαιο, διασφαλίζεται η ουσιαστική και απρόσκοπτη διεξαγωγή της δίκης, διευκολύνεται ο έλεγχος του δικαστηρίου, εμπεδώνεται η ισότητα των διαδίκων με την άρση της ενδεχόμενης οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας των διαδίκων και αντλούνται οι συνέπειες από το γεγονός ότι ο νόμος εναποθέτει την ευθύνη της διεξαγωγής της δίκης στους διαδίκους (αρχή της συζητήσεως, αρχή της διαθέσεως) και από το γεγονός της υπάρξεως ενός μάλλον εξιδιασμένου ουσιαστικού δικαίου. Με βάση τα κριτήρια αυτά θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο θεσμός της υποχρεωτικής σύμπραξης με πληρεξούσιο δικηγόρο ισχύει και στο πεδίο της αναγκαστικής εκτελέσεως καίτοι πρόκειται για εξώδικη διαδικασία (π.χ. αναγγελία απαιτήσεως και προνομίου στον πλειστηριασμό). Ο θεσμός δεν εξυπηρετεί δηλαδή συντεχνιακά συμφέροντα.
4. Οι πράξεις του διαδίκου είναι άκυρες και δεν λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο. Δηλαδή, η ικανότητα προς το δικολογείν αποτελεί προϋπόθεση για την εγκυρότητα των επιμέρους διαδικαστικών πράξεων. Δεν αποτελεί διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης. Αγωγή επομένως που ασκείται από τον διάδικο θα απορριφθεί ως απαράδεκτη, η τυχόν άσκηση ενδίκου μέσου δεν επιφέρει το ανασταλτικό αποτέλεσμα σε σχέση με την προθεσμία του ενδίκου μέσου. Αν έχει ασκηθεί αγωγή που υπογράφεται από πληρεξούσιο δικηγόρο, κατά τη συζήτηση όμως παρίσταται μόνο ο φυσικός διάδικος συντρέχει περίπτωση ερημοδικίας (άρθρ. 270, παρ. 1) κάτι που σημαίνει ότι οι ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι (άρθρ. 271 παρ. 3) εκ μέρους του εναγομένου και η αγωγή του ενάγοντος απορρίπτεται ως ανυποστήρικτη (272 παρ. 2, κατ' ουσίαν απόρριψη λόγω παραιτήσεως).
5. Δυνατότητα αναδρομικής θεραπείας (arg. εκ του άρθρ. 105, 544 αριθ.4). Αυτό ισχύει όταν ο πληρεξούσιος δικηγόρος ενεργεί χωρίς εντολή. Αντίθετα πράξεις του ιδίου του διαδίκου είναι και παραμένουν ανίσχυρες. Θα πρέπει να επιχειρηθούν από πληρεξούσιο δικηγόρο.
6. Αυτεπάγγελτη εξέταση (άρθρ. 104). Ισχύει αυτό που γίνεται δεκτό για κάθε περίπτωση αυτεπαγγέλτου ενεργείας.
7. Η παροχή δικαστικής πληρεξουσιότητας αποτελεί διαδικαστική πράξη και παρέχεται με συγκεκριμένο τρόπο (άρθρ. 96). Πρόκειται για συστατικό τρόπο.
8. Γίνεται διάκριση ανάμεσα σε γενική πληρεξουσιότητα που αφορά όλες τις δίκες και όλες τις πράξεις, σε μερική πληρεξουσιότητα που αφορά συγκεκριμένη δίκη και σε ειδική πληρεξουσιότητα (άρθρ. 98) που απαιτείται για συγκεκριμένες πράξεις. Η δικαστική πληρεξουσιότητα κατά την κρατούσα γνώμη παρέχει την δυνατότητα επιχειρήσεως και ουσιαστικών δικαιопπραξιών που συνεχονται με τη δίκη (καταγγελία συμβάσεως, συμψηφισμός).
9. Υφίστανται εξαιρέσεις για τις εργατικές υποθέσεις (665) και τις μικροδιαφορές (472) με την έννοια ότι μπορεί να υπάρξει και η περίπτωση της εκούσιας εκπροσώπησης του εργαζομένου από άλλον εργαζόμενο του εργοδότη από άλλον εργοδότη και του διαδίκου από το σύζυγο, τους ανιόντες, τους κατιόντες κλπ.
10. Ο θεσμός της υποχρεωτικής σύμπραξης δικηγόρου δεν αποβλέπει πάντως στη φήμωση του διαδίκου. Η δικονομία επιτρέπει τη συμμετοχή του φυσικού διαδίκου στη δίκη και την αξιοποίηση των γνώσεων που έχει για την υπόθεση (99, 234, 236, 245, 251, 415). Κυριαρχία του φυσικού διαδίκου σε σχέση με τα πραγματικά γεγονότα.
11. Προς το σκοπό της διατηρήσεως των αποτελεσμάτων της δίκης υφίσταται η πρακτικώς σπουδαία διάταξη του άρθρ. 101 ΚΠολΔ σύμφωνα με την οποία ο θάνατος του διαδίκου δεν οδηγεί σε παύση της πληρεξουσιότητας κατ' απόκλιση των προβλέψεων του Αστικού Κώδικα.

I. Έκθεση – Δικόγραφο – Πρακτικά (άρθρ. 117, 118, 256).

1. Η έκθεση αποτελεί διαδικαστικό έγγραφο που συντάσσεται από δικαστή ή βοηθητικό για την απονομή της δικαιοσύνης όργανο προς πιστοποίηση πράξεων που έγιναν από τους ίδιους ή ενώπιον τους. Η πιστοποιούμενη πράξη είναι συνήθως διαδικαστική, μεγάλη όμως πρακτική σημασία έχει η έκθεση και στο δικαιο της αναγκαστικής εκτελέσεως (κατασχετήρια έκθεση που συντάσσεται από το δικαστικό επιμελητή ως βοηθητικό όργανο απονομής της δικαιοσύνης). Όταν πρόκειται για εισαγωγικά δικόγραφα δίκης ή για συμβάντα εκκρεμούς δίκης, στην έκθεση ενσωματώνονται οι δικαστικές πράξεις (έκθεση αυτοψίας άρθρ. 359) και όλες οι ενέργειες που λαμβάνουν χώρα εκτός ακροατηρίου (έκθεση καταθέσεως αγωγής ενδίκων μέσων, έκθεση καταθέσεων πραγματογνωμοσύνης [άρθρ. 383 παρ. 4]). Οι εκθέσεις διακρίνονται από τα δικόγραφα που συντάσσονται από τους διαδίκους και τα πρακτικά στα οποία αναγράφονται όσα λαμβάνουν χώρα στο ακροατήριο.

1.1. Τα ουσιώδη στοιχεία της εκθέσεως αναφέρονται στο άρθρ. 117 ΚΠολΔ. Η έκθεση επιτελεί αποδεικτική λειτουργία και νοείται ως αποκλειστικό αποδεικτικό μέσο. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί η πιστοποιούμενη ενέργεια με άλλο τρόπο. Ενίοτε η έκθεση μπορεί να έχει και συστατικό χαρακτήρα (άρθρ. 500 για την κατάθεση ενδίκων μέσων και άρθρ. 139 για την έκθεση επιδόσεως).

1.2. Η έκθεση συντάσσεται κατά την επιχείρηση της πράξεως με την παρουσία όλων όσοι συμπράττουν.

2. Δικόγραφο είναι το διαδικαστικό έγγραφο που συντάσσεται προς πιστοποίηση διαδικαστικής πράξεως των διαδίκων. Με δικόγραφο τελούνται οι σπουδαιότερες διαδικαστικές πράξεις (215, 495, παρ. 1).

2.1. Το δικόγραφο δεν έχει το χαρακτήρα αποκλειστικού τύπου καθώς είναι δυνατή και η επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων με προφορική δήλωση κατά τη συζήτηση της υποθέσεως. Έτσι λ.χ. η παραίτηση από τα ένδικα μέσα μπορεί να γίνει και με δικόγραφο και με προφορική δήλωση ενώπιον του κρίνοντος δικαστηρίου. Δεν συνέχεται επίσης η έννοια του δικογράφου με τον αποδέκτη αυτού που μπορεί να είναι όχι μόνο το δικαστήριο αλλά και ο αντίδικος. Περαιτέρω, δεν προϋποθέτει κατ' ανάγκη επίδοση (π.χ. προτάσεις που καταθέτουν αμφότεροι οι διάδικοι στο πλαίσιο μιας δίκης και στις οποίες αναπτύσσουν τους ισχυρισμούς τους, επικαλούνται τα αποδεικτικά τους μέσα, προβάλλουν τις νομικές πτυχές του θέματος). Τα στοιχεία που απαιτεί ο νόμος για το δικόγραφο (άρθρ. 118 επομ.) δεν αποτελούν με εξαίρεση την ιδιόχειρη υπογραφή προϋποθέσεις κύρους της διαδικαστικής πράξεως που εμπεριέχεται στο έγγραφο. Επιτελούν άλλη λειτουργία και κυρίως τον προσδιορισμό των υποκειμένων της δίκης και το καθορισμό της φύσεως της υποθέσεως.

2.2. Κρίσιμη σε σχέση με τα στοιχεία του δικογράφου είναι η επίτευξη του σκοπού. Αν επιτυγχάνεται ο σκοπός δεν υφίσταται ακυρότητα έστω και αν υπάρχει σφάλμα στα στοιχεία του δικογράφου. Με την έννοια αυτή η μη επίτευξη του σκοπού στο οποίο αποβλέπουν τα στοιχεία του δικογράφου συνιστά βλάβη με την έννοια του άρθρ. 159 αρ. 3, που οδηγεί σε δικονομική ακυρότητα. Υφίσταται ιδιαίτερη έννοια δικονομικής ακυρότητας που διαφοροποιείται από την ακυρότητα του ουσιαστικού δικαίου.

2.3. Τα στοιχεία που απαιτούνται για το δικόγραφο εμπεριέχονται στο άρθρ. 118.

3. Τα πρακτικά αποδίδουν όσα λαμβάνουν χώρα ενώπιον του ακροατηρίου. Συντάσσονται από τον γραμματέα. Στα πρακτικά καταγράφονται δηλώσεις των μερών (ενστάσεις, αντενστάσεις, διορθώσεις ισχυρισμών, μαρτυρικές καταθέσεις, ομολογίες, κλπ). Τα πρακτικά αποτελούν πλήρη απόδειξη ως προς την συζήτηση και το περιεχόμενο της (άρθρ. 259). Αυτό όμως δεν ισχύει για το αποτέλεσμα της αποδεικτικής διαδικασίας. Δηλαδή, αν πεισθεί το δικαστήριο από έναν μάρτυρα αυτό δεν έχει πλήρη απόδειξη στο πλαίσιο μιας άλλης δίκης μεταξύ των ίδιων διαδίκων ή στο πλαίσιο ασκήσεως ενδίκων μέσων για την ίδια υπόθεση.

II. Προθεσμίες (144 επομ.).

1. Προθεσμία καλείται το χρονικό διάστημα εντός του οποίου πρέπει να επιχειρηθεί ή το οποίο πρέπει να παρέλθει προκειμένου να λάβει χώρα συζήτηση της υποθέσεως ή να επιχειρηθεί μια πράξη.

2. Σκοπός των προθεσμιών είναι αφενός η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και αφετέρου η διασφάλιση του δικαιώματος ακροάσεως. Πρόκειται για δικονομικές προθεσμίες σε αντιδιαστολή προς τις ουσιαστικές. Και εδώ

καταφαίνεται η διάκριση ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου. Με την τήρηση ή την παραμέληση τους συνδέονται δικονομικές συνέπειες. Τίθενται σε σχέση με ενέργειες δικαστηρίου, διαδίκων ή και ανεξάρτητα (π.χ. πραγματογνώμονος).

3. Διακρίσεις προθεσμιών.

3.1. Με την κριτήριο την πηγή που θέτει τις προθεσμίες διακρίνονται σε δικαστικές, νόμιμες και συμβατικές. Με κριτήριο την φύση ή τον προορισμό τους διακρίνονται σε προθεσμίες ενεργείας και προπαρασκευαστικές. Η μη τήρηση των προθεσμιών ενεργείας επιφέρει έκπτωση από το δικαίωμα να επιχειρηθεί η διαδικαστική πράξη (151) (ανατρεπτικές προθεσμίες) ενώ η μη τήρηση προπαρασκευαστικής προθεσμίας συνεπάγεται το απαράδεκτο της συζητήσεως ή την ακυρότητα πράξεως. Πρόκειται για αναβλητικές προθεσμίες. Έχουμε επίσης προθεσμίες με κριτήριο την εργάσιμη ημέρα, την ημερολογιακά καθορισμένη προθεσμία, την προθεσμία σε έτη, μήνες, ώρες.

3.2. Με κριτήριο την επίδοση της αποφάσεως και την επιχείρηση της διαδικαστικής πράξεως οι προθεσμίες διακρίνονται σε γνήσιες, καταχρηστικές ή επικουρικές και αποκλειστικές. Οι γνήσιες ^{είναι συντακτικές} έχουν ως αφετηρία την επίδοση ή ^{δίνονται με δικαστ. εντολή} άλλο γεγονός που προβλέπεται στο νόμο (άρθρ. 471 παρ. 2, άρθρ. 310 παρ. 2). Σε σχέση με τις καταχρηστικές η προθεσμία έχει αφετηρία την δημοσίευση της δικαστικής αποφάσεως (άρθρ. 518 παρ. 2) ενώ υπάρχει και στο δικονομικό δίκαιο η έννοια της αποκλειστικής προθεσμίας (άρθρ. 544, 545 παρ. 5). Σ' αυτές κρίσιμη είναι μόνο η πάροδος του προβλεπόμενου χρονικού διαστήματος ανεξαρτήτως επιδόσεως και γνώσεως του αφετηρίου γεγονότος.

3.3. Έναρξη - λήξη (144,2). Προσμετρώνται και οι ενδιάμεσες μη εργάσιμες ημέρες αν ο καθορισμός της προθεσμίας είναι ημερολογιακός. Είναι αδιάφορη η αδυναμία επιχείρησεως την τελευταία ημέρα. Η προθεσμία συμπληρώνεται και ο διάδικος προστατεύεται με το ένδικο βοήθημα της επαναφοράς των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση.

3.4. Για τις ανατρεπτικές προθεσμίες προβλέπεται η δυνατότητα επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (152). Σε σχέση με τις αναβλητικές η αδυναμία τηρήσεως της κρίσιμης ημερομηνίας μπορεί να παρέχει την δυνατότητα ασκήσεως ενδίκου μέσου (π.χ. μη παράσταση κατά την εκδίκαση υποθέσεως λόγω ανώτερης βίας - ανακοπή ερημοδικίας).

III. Επιδόσεις (122 επομ.).

1. Η επίδοση συνιστά τον επίσημο τρόπο με τον οποίο παρέχεται στον παραλήπτη η δυνατότητα να λάβει γνώση του περιεχομένου διαδικαστικών εγγράφων. Συντελείται με παράδοση του εγγράφου από δημόσιο όργανο (122) που γίνεται με την εγχείριση του ή με άλλη κατά νόμο ισοδύναμη πράξη. Σκοπός της δικονομικής επιδόσεως : α) κατοχύρωση δικαιώματος ακροάσεως - αξιόπιστο μέσο αποδείξεως για τον επισπεύδοντα την επίδοσή, β) μέρος για την ολοκλήρωση διαδικαστικών πράξεων (αγωγή, ανακοπή), γ) χρησιμοποιείται και στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου. Υφίστανται πάντως και άλλοι τρόποι γνωστοποιήσεως (310, παρ. 2, 226, 757). Τα ελαττώματα κρίνονται με βάση το άρθρ. 159 παρ. 3 για την δικονομική ακυρότητα.

2. Όργανο επιδόσεως είναι ο δικαστικός επιμελητής. Πρόκειται για άμισθο δημόσιο λειτουργό που υπόκειται σε αγωγή κακοδικίας και ενεργεί προς όφελος αμφοτέρων των διαδίκων. Επίδοση από άλλα πρόσωπα δεν είναι δυνατή.

3. Οι επιδόσεις γίνονται με παραγγελία των διαδίκων (άρθρ. 108 - 123). Πρόκειται για την αρχή της κινήσεως της διαδικασίας με πρωτοβουλία των διαδίκων.

4. Συνήθεις τόποι επιδόσεως είναι η κατοικία και ο τόπος επαγγελματικής δραστηριότητας. Υπάρχει η διάκριση σε άμεση και έμμεση επίδοση με κριτήριο αν παραλαμβάνει το έγγραφο ο ίδιος ο παραλήπτης. Έχουμε επίσης εναλλακτικώς την επίδοση με θυροκόλληση, την επίδοση στην αλλοδαπή, την επίδοση ως αγνώστου διαμονής.

5. Για την επίδοση συντάσσεται έκθεση επιδόσεως. Πρόκειται για συστατικό τύπο (χωρίς την σύνταξη και προσκομιδή της εκθέσεως δεν υφίσταται επίδοση). Αποτελεί δημόσιο έγγραφο. Και έχει ως εκ τούτου αυξημένη αποδεικτική δύναμη (άρθρ. 438-441).

6. Επίδοση σε αντίκλητο. Πρόκειται για θεσμό με μεγάλη πρακτική σπουδαιότητα.

I. Βίαιη διακοπή της δίκης (288)

1. Η δίκη έχει σχετικώς μια μεγάλη διάρκεια και δεν αποκλείεται στην πορεία της να συμβούν ορισμένα γεγονότα που επηρεάζουν τις προσωπικές συνθήκες και κατ' επέκτασιν τις οικονομικές προσωπικές προϋποθέσεις των διαδίκων ή των νομίμων εκπροσώπων τους. Η δικονομία θα πρέπει να λάβει μέριμνα ώστε να διασφαλισθεί η κατά το δυνατόν απρόσκοπτη πορεία της δίκης και τα μέχρι τότε επιτευχθέντα οικονομικά αποτελέσματα. Τα γεγονότα αυτά δηλαδή, δεν θα πρέπει να οδηγούν σε κατάρνηση της δίκης και σε ανάγκη εκ νέου άσκηση της αγωγής (αρθ. 604 ΚΠολΔ). Προς τούτο υπάρχει ο θεσμός της αποκαλούμενης «βίαιης διακοπής της δίκης».
2. Ο θάνατος διαδίκου ή του νομίμου αντιπροσώπου του, μεταβολές στην ικανότητα δικαστικής παραστάσεως τυχόν πτώχευση διαδίκου κατά τη διάρκεια της δίκης αποτελούν τις κυριότερες περιπτώσεις βίαιης διακοπής. Προϋποτίθεται η ύπαρξη αξιωματικής δίκης.
3. Η διακοπή για λόγους ασφαλείας δικαίου δεν επέγχεται αυτοδικαίως, δηλαδή με την επέλευση του γεγονότος. Απαιτείται γνωστοποίηση του διακοπτικού της δίκης γεγονότος με συγκεκριμένο τρόπο. Η γνωστοποίηση δεν μπορεί να γίνει από την αντίδικο πλευρά αλλά μόνο από τη διάδικη πλευρά στην οποία επήλθε το γεγονός.
4. Ως συνέπεια της διακοπής της δίκης είναι η ακυρότητα των πράξεων που διενεργούνται μετά την διακοπή, με εξαίρεση την περίπτωση που οι πράξεις αυτές ενεργούνται από τον διάδικο υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή.
5. Μετά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο δεν είναι πλέον νοητή η βίαιη διακοπή της δίκης. Θεωρείται στο στάδιο αυτό ότι δεν λαμβάνουν χώρα οικονομικά συμβάντα που απαιτούν τη συμμετοχή των διαδίκων.
7. Συσχετισμός του θέματος με το άρθρ. 101 ΚΠολΔ. Και εδώ καταφαίνεται η μέριμνα του νομοθέτη για την διασφάλιση της απρόσκοπτου προόδου της δίκης. Κατ' απόκλιση προς τα ισχύοντα στο αστικό δίκαιο, ο θάνατος ή η απώλεια της ικανότητας για δικαστική παράσταση δεν οδηγεί σε παύση της πληρεξουσιότητας.
8. Οι συνέπειες από την μη γνωστοποίηση του διακοπτικού γεγονότος μπορούν να είναι διάφορες. Η απόφαση που εκδίδεται μπορεί να ελαττωματική (αρθ.544) όχι όμως ανυπόστατη (αρθ.313). Δεν αποκλείεται να είναι καθ' όλα έγκυρη (101). Ως ελαττωματική προσβάλλεται με ανακοπή ερημοδικίας, έφεση ή αναψηλάφηση.
9. Η επανάληψη της διακοπείσας δίκης γίνεται άλλοτε εκουσίως και άλλοτε αναγκαστικώς (άρθρ. 290, 291 ΚΠολΔ).

II. Δικαστικός συμβιβασμός 293

1. Είναι πράξη του ουσιαστικού δικαίου (871 ΑΚ) και του δικονομικού δικαίου. Γι' αυτό και θεωρείται ως μια διφυής πράξη. Επάγεται συνέπειες επί δικονομικού και επί ουσιαστικού πεδίου. Εκτελεστικότητα και κατάρνηση της δίκης είναι οι βασικές οικονομικές συνέπειες. Επί του ουσιαστικού πεδίου επάγεται μια αναρρόθμιση των ουσιαστικών ενόμων σχέσεων. Προσφάτως η ρύθμιση εμπλουτίσθηκε ως προς τις συνέπειες με την έννοια ότι ο δικαστικός συμβιβασμός αποτελεί τίτλο για εγγραφή υποθήκης ενώ επικυρώθηκε και νομοθετικά η θέση του Αρείου Πάγου ότι τα πρακτικά συμβιβασμού αναπληρώνουν τον συμβολαιογραφικό τύπο. Ο δικαστικός συμβιβασμός έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα σε σχέση με την οριστική δικαστική απόφαση ως τρόποι επίλυσεως μιας διαφοράς (αποφυγή της λύσεως « όλα ή τίποτα», διατήρηση των σχέσεων των διαδίκων, πιο ορθολογικός και πιο φιλικός τρόπος επίλυσεως διαφοράς, μη ύπαρξη νικητών και ηττημένων, αποφυγή αβεβαιότητας της δίκης. Από την άλλη πλευρά παρουσιάζει το μειονέκτημα ότι δίδονται λύσεις κατ' απόκλιση από το ουσιαστικό δίκαιο αφού ο συμβιβασμός προϋποθέτει αμοιβαίες παραχωρήσεις).
2. Γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο, σπουδαιότερη όμως σημασία έχει η κατάρτιση ενώπιον του κρίνοντος δικαστηρίου.
3. Ο διφυής χαρακτήρας της πράξεως θέτει το θέμα για το ποιες διατάξεις θα εφαρμοσθούν ως προς το πραγματικό του κανόνας δικαίου. Θα εφαρμοσθεί το δικονομικό, το ουσιαστικό ή σωρευτικά και τα δυο δίκαια ; Το θέμα έχει σημασία γιατί οι δυο έννομες τάξεις (ουσιαστική και δικονομική) προβλέπουν διαφορετικούς κανόνες στη διαμόρφωση του πραγματικού των ουσιαστικών δικαιωμάτων και των διαδικαστικών πράξεων. (π.χ. αιρέσεις, ελαττώματα βουλήσεως).
4. Ένταξη στο προβληματισμό των νεοπαγών διατάξεων των άρθρ. 214 α και 214β για τη δικαστική διαμεσολάβηση που μπορεί να οδηγήσει σε δικαστικό συμβιβασμό.
5. Ο δικαστικός συμβιβασμός δεν αποτελεί δικαστική απόφαση, δεν εξοπλίζεται με δεδικασμένο. Θεωρείται υποκατάστατο δικαστικής αποφάσεως και κλασσική μορφή επίλυσεως διαφοράς. Το θέμα αυτό έχει συνέπειες σε πολλές ενότητες κάτι

που επιλύεται τελολογικά. Έτσι πολλά είδη αναγκαστικής εκτέλεσεως προϋποθέτουν δικαστική απόφαση ως τίτλο για επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσεως (947,949 ΚΠολΔ).

6. Ο δικαστικός συμβιβασμός μπορεί να καταρτισθεί σε κάθε στάδιο της δίκης και στο δεύτερο βαθμό. Έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται ανενεργός η εκδοθείσα οριστική απόφαση του δικαστηρίου.

7. Ένα μεγάλο πλεονέκτημα του συμβιβασμού είναι το γεγονός ότι μπορούν να ενταχθούν στο περιεχόμενο του και μη επίδικες υποθέσεις ενώ μπορούν να συμπράξουν και τρίτοι που δεν είναι διάδικοι.

8. Ιδιαίτερη πρακτική σημασία έχει ο εξώδικος συμβιβασμός που συνάπτεται κατά τη διάρκεια της εκκρεμούς δίκης. Κρίνεται με βάση το ουσιαστικό δίκαιο, δεν έχει ευθέως δικονομικές συνέπειες, μπορεί όμως να περιλαμβάνει σιωπηρή συμφωνία για ανάκληση της αγωγής.

III. Παραίτηση 284 επ.

1. Γίνεται διάκριση ανάμεσα στην παραίτηση από το δικόγραφο και από το δικαίωμα της αγωγής. Η διάκριση έχει μεγάλη σημασία. Στην πρώτη περίπτωση ο ενάγων μπορεί να επανέλθει με νέα αγωγή. Η αγωγή θεωρείται ως μη ασκηθείσα. Η παραίτηση από το δικόγραφο (ανάκληση της αγωγής) γίνεται κυρίως όταν διαπιστωθεί ένα σφάλμα. Αντίθετα στην περίπτωση της παραίτησεως από το δικαίωμα της αγωγής δεν μπορεί πλέον να ασκηθεί εκ νέου η αγωγή. Είναι σαν να υπάρχει από πλευράς συνεπειών δικαστική απόφαση με δύναμη δεδικασμένου.

2. Η παραίτηση άλλοτε εξαρτάται από τη συναίνεση του εναγομένου και άλλοτε όχι. Κρίσιμο είναι το θέμα αν υπάρχει έννομο συμφέρον του εναγομένου να περατωθεί η δίκη με έκδοση δικαστικής αποφάσεως.

3. Ως προς την επικίνδυνη παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής ο νομοθέτης απαιτεί τη συνδρομή των προϋποθέσεων του αστικού δικαίου.

4. Υπάρχει συγκεκριμένος τρόπος παραίτησεως είναι όμως δυνατή η παραίτηση και με βάση δικονομική σύμβαση.

5. Αν λάβει χώρα παραίτηση που μπορεί να γίνει και στο δεύτερο βαθμό η απόφαση που θα εκδοθεί ή που εκδόθηκε είναι ή καθίσταται ανενεργός.

6. Για την παραίτηση από το δικόγραφο θα πρέπει να υπάρχει συσχετισμός με το άρθρ. 263 ΑΚ. - Κατά την κρατούσα γνώμη στη νομολογία σε περίπτωση παραίτησεως από το δικόγραφο διατηρείται η συνέπεια της οχλήσεως.

7. Η παραίτηση οδηγεί σε περάτωση της δίκης εκτός αν υπάρχει έννομο συμφέρον για έκδοση δικαστικής αποφάσεως οπότε δεν λαμβάνεται υπόψη.

8. Κατά την κρατούσα γνώμη η παραίτηση αποτελεί διαδικαστική πράξη. Αυτό ισχύει και για την παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής που δεν αντιμετωπίζεται ως περίπτωση αφέσεως χρέους ή ως παραίτηση από ένα απόλυτο δικαίωμα.

9. Απαιτείται εξουσία διαθέσεως υπό αντικειμενική και υποκειμενική άποψη σε σχέση με την παραίτηση από το δικαίωμα.

IV. Αποδοχή αγωγής

1. Γίνεται από τον εναγόμενο και προϋποθέτει τη συνδρομή των προϋποθέσεων του ουσιαστικού δικαίου.

2. Κατά την κρατούσα άποψη είναι δυνατή αποδοχή της αγωγής και σε σχέση με αόριστη ή νόμω αβάσιμη αγωγή. Βεβαίως, δεν είναι δυνατή η αποδοχή της αγωγής όταν το αντικείμενο αυτής συνιστά παράνομη πράξη (π.χ. καταδίκη για επιχείρηση παρανόμου πράξεως) ή αν η ηθικά άχρωμη αξίωση πηγάζει από ανήθικη αιτία (π.χ. αμοιβή για τέλεση παράνομης ή ανήθικης πράξης).

3. Γίνεται και σιωπηρώς καθώς και με τους δικονομικούς τρόπους που αναφέρει το άρθρ. 297.

4. Διαφέρει από τη ομολογία της βάσεως της αγωγής και την αποδοχή δικαστικής αποφάσεως. Η αποδοχή αγωγής αφορά την καθ'όλου δικονομική αξίωση ενώ η ομολογία πραγματικά γεγονότα. Η αποδοχή αποφάσεως σημαίνει επίσης παραίτηση από ένδικα μέσα.

5. Η αποδοχή οδηγεί σε έκδοση αποφάσεως σύμφωνα μ' αυτήν. Επομένως προσβάλλεται με ένδικα μέσα στις προθεσμίες και με βάση τους λόγους ενδίκων μέσων.

6. Κατά την κρατούσα γνώμη αποτελεί διαδικαστική πράξη και όχι περίπτωση αφηρημένης αναγνώρισης της αγωγής (άρθρ. 873 ΑΚ). Αυτό θέτει πάλι το θέμα για το ποιοι κανόνες θα διέπουν την σχετική πράξη. Θα είναι οι κανόνες του δικονομικού δικαίου.

Καθηγητής κ. Γ. Ορφανίδης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι

Αθήνα, 12/5/2015

Ι. Δικονομική ακυρότητα

1. Το ζήτημα των συνεπειών που επέρχονται σε περίπτωση παραβάσεως δικονομικών κανόνων επιλύεται μέσω ενός συνδυασμού των αρχών της τυπικότητας και της ελαστικότητας της διαδικασίας. Διαμορφώνεται σύστημα δικονομικής ακυρότητας, στοιχεία του οποίου είναι η ανάγκη κηρύξεως της ακυρότητας με δικαστική απόφαση και η μη επέλευση ακυρότητας για κάθε παράβαση δικονομικής διατάξεως. Δεν επέρχεται επομένως αυτοδίκαιη ακυρότητα και η δικονομική ακυρότητα προσομοιάζει προς την ακυρωσία του ουσιαστικού δικαίου. Η απόφαση που εκδίδεται είναι μια διαπλαστική απόφαση και οι συνέπειες επέρχονται *ex tunc*.

2. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες δικονομικών παραβάσεων. Ό,τι δεν εμπίπτει σ' αυτές δεν συνιστά παράβαση που επάγεται έννομες συνέπειες. Η ακυρότητα συμπαρασύρει και τις επόμενες πράξεις αφού οι επόμενες διαδικαστικές πράξεις στηρίζονται στις προηγούμενες. Η θεώρηση αυτή δεν ισχύει για τις πράξεις της αναγκαστικής εκτελέσεως. Εκεί θα πρέπει η κάθε επόμενη πράξη εκτελέσεως να προσβάλλεται αυτοτελώς με την αιτιολογία ότι έχει προσβληθεί η προηγούμενη πράξη εκτελέσεως.

3. Η ακυρότητα αναφέρεται είτε σε διαδικαστικές πράξεις των διαδίκων είτε σε πράξεις τρίτων προσώπων που συνεχονται με την επέλευση δικονομικών συνεπειών (π.χ. πράξεις δικαστικού επιμελητή, συμβολαιογράφου, πραγματογνώμονος).

4. Ο κανόνας που παραβιάστηκε μπορεί να αναφέρεται στον χρόνο, στον τύπο, τον τόπο ή τις προϋποθέσεις ενεργείας μιας πράξεως. Μπορεί η ακυρότητα που επάγεται η παράβαση να είναι ακυρότητα σχετική (τότε προβάλλεται από ορισμένα πρόσωπα υπέρ των οποίων έχει ταχθεί) ή απόλυτη (προβάλλεται από όποιον έχει έννομο συμφέρον).

5. Διακρίσεις από παρεμφερείς έννοιες.

α) Απαράδεκτο : Η ακυρότητα είναι κύρωση για την παράβαση ενώ το απαράδεκτο σημαίνει αδυναμία διαδικαστικής ενέργειας όσο διαρκεί το κώλυμα. Εξυπηρετεί την αρχή της ακροάσεως. Από το απαράδεκτο μπορεί πάντως να προκύψει ακυρότητα (927[χωρίς εντολή του δανειστή είναι άκυρη η εκτέλεση]) ή από ακυρότητα μπορεί να προκύψει απαράδεκτο (π.χ. ακυρότητα επιδόσεως που οδηγεί σε απαράδεκτο συζητήσεως). Το δικονομικό απαράδεκτο σημαίνει την επιχείρηση αντικανονικής ή ελαττωματικής διαδικαστικής πράξεως. Κυριότερες περιπτώσεις: i) επιχείρηση διαδικαστικής πράξεως μη προβλεπόμενης από τον νόμο (ένδικο μέσα κατά αποφάσεως ασφαλιστικών μέτρων), ii) η έλλειψη μιας από τις προϋποθέσεις για το επιτρεπτό της χρησιμοποίησεως ενδίκου μέσου ή ενδίκου βοηθήματος, iii) η μη διενέργεια της διαδικαστικής πράξεως εντός των χρονικών διαστημάτων που ορίζει ο νόμος και iv) η μη χρησιμοποίηση τρόπου ενεργείας που επιβάλλεται από το νόμο για την διαδικαστική πράξη.

β) Διαφορά από έκπτωση δικαιώματος (άρθρ. 151) (π.χ. εκπρόθεσμη αναγγελία στο συμβολαιογράφο σε περίπτωση πλειστηριασμού ή εκπρόθεσμη γνωστοποίηση μαρτύρων).

γ) Διαφορά από ανυπόστατο : Ανυπόστατο υφίσταται όταν δεν απαντούν τα απαιτούμενα συνθετικά στοιχεία για την ύπαρξη της πράξεως (π.χ. η αγωγή προϋποθέτει δυο πράξεις, η αναγκαστική κατάσχεση κινητών γίνεται με δυο πράξεις, η επίδοση με θυροκόλληση γίνεται με τρεις πράξεις).

Όταν επιχειρούνται ορισμένες μόνο από τις πράξεις και δεν ολοκληρώνονται όλες τότε υπάρχει ανυπόστατο.).

δ) Αυτοδίκαιη ακυρότητα : Δεν είναι άγνωστη και στο δικονομικό δίκαιο η αυτοδίκαιη ακυρότητα διαδικαστικών ή διφυών πράξεων (π.χ. άκυρη παραίτηση από ένδικα μέσα, ακυρότητα δικαστικού συμβιβασμού).

ε) Μη επιτρεπόμενα αποδεικτικά μέσα : Παράνομα αποδεικτικά μέσα, συμβαπικώς αποκλεισθέντα αποδεικτικά μέσα (394 παρ. 2), αποδεικτικά μέσα χωρίς τις προϋποθέσεις του νόμου (ένορκη βεβαίωση χωρίς κλήτευση).

6. Υφίστανται τρεις κατηγορίες ακυροτήτων. Οι δυο πρώτες δεν καταλείπουν στο δικαστή ελευθερία κηρύξεως ή μη της ακυρότητας. Δεν εξετάζεται η βλάβη ούτε η επίτευξη του σκοπού (άρθρ. 159, 1). Αν την τήρηση της διατάξεως απαιτεί ρητά ο νόμος με την ποινή της ακυρότητας («είναι ανίσχυρη», «δεν δύναται να γίνει», «απαγορεύεται») 915, 924, 925 παρ. 1 ή δικαιολογείται αναψηλάφηση ή αναίρεση για την παράβαση. Σκοπείται η πρόληψη των εκτάκτων ενδίκων μέσων (π.χ. ανίκανος για δικαστική παράσταση ή πράξεις ψευδοπληρεξουσίου, αποκλεισμός της δημοσιότητας της επ' ακροατηρίου διαδικασίας, παράβαση κανόνων απολύτου αναρμοδιότητας). Πρακτικώς σπουδαιότερη είναι η τρίτη κατηγορία που προϋποθέτει βλάβη. Η βλάβη είναι δικονομική, δεν είναι δηλαδή ουσιαστική ή περιουσιακή (εξάρεση στην αναγκαστική εκτέλεση). Αφορά στην άσκηση δικονομικών δικαιωμάτων, εξουσιών ή ευχερεκών υπεράσπισης (π.χ. απώλεια δυνατότητας προβολής ενστάσεων – υποβολής ερωτήσεων ορισμό προηγουμένου συμβούλου, μη προπαρασκευής για την δίκη ελλείψει κλητεύσεως ή εγκαίρου κλητεύσεως κλπ).

7. Τη δικονομική ακυρότητα δεν μπορεί να προβάλει αυτός που επιχείρησε την άκυρη πράξη (π.χ. ο δανειστής που επισπεύδει εκτέλεση), εκείνος από την ενέργεια του οποίου προήλθε η ακυρότητα και εκείνος που παραιτήθηκε από την πρόταση ακυρότητας.

II. Δικαστική δαπάνη.

1. Κατά κανόνα η δικαστική δαπάνη στη χώρα μας δεν είναι ιδιαίτερως σημαντική σε αντίθεση με αλλοδαπές έννομες τάξεις. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η παροχή έννομης προστασίας σε όλα τα στρώματα του πληθυσμού. Η δικαιοσύνη δηλαδή είναι προστή και στους οικονομικά ασθενέστερους κάτι που αποτελεί και συνταγματική επιταγή.

2. Η δικαστική δαπάνη κατανέμεται με ορισμένα κριτήρια. Υπάρχει η αρχή της ήττας (176), ενίοτε η κατανομή γίνεται με βάση την αρχή της υπατιότητας (177, 185, 186), της προκλήσεως (184, 467) ή της επεικειάς (179).

3. Δυνατότητα να διαταχθεί εγγυοδοσία (169) για τα δικαστικά έξοδα με δικαστική απόφαση.

4. Τα θέματα της αμοιβής των πληρεξουσίων δικηγόρων ρυθμίζονται από τον Κώδικα περί Δικηγόρων.

5. Η αξίωση για καταβολή των δικαστικών εξόδων προκύπτει από το δικαστικό συνάλλαγμα και όχι από το ουσιαστικό δίκαιο. Προϋποθέτει έκδοση δικαστικής αποφάσεως που επιδικάζει τη δικαστική δαπάνη. Ο διάδικος δηλαδή δεν μπορεί να προβάλει αξίωση αποδόσεως των εξόδων στα οποία προέβη στο πλαίσιο δίκης, ένεκα ή εξ αφορμής αυτής.

Καθηγητής κ. Γ. Ορφανίδης

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ I

Αθήνα, 12/5/2015

1. Απόφαση. Συνήθης και κανονικός τρόπος περατώσεως της δίκης. Καλείται η πράξη του δικαστηρίου που περιέχει κρίση για τη ζητούμενη δικαστική προστασία και επιφέρει τις συνέπειες από την κρίση αυτή. Έχει μορφή συλλογισμού, με ελάσσονα πρόταση στην οποία εκτίθενται κρίσιμα πραγματικά γεγονότα που αποδείχθηκαν, μείζονα πρόταση όπου εντοπίζεται και εξειδικεύεται κανόνας δικαίου και το συμπέρασμα όπου συνάγεται το πόρισμα (διατακτικό) από την υπαγωγή των κρίσιμων πραγματικών γεγονότων στους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου
2. Εκδίδεται μετά από προφορική συζήτηση και από δικαστές που έλαβαν μέρος στη σύνθεση του δικαστηρίου (άρθρ. 300). - Αρχή της αμεσότητας.
Πρόκειται για διαδικαστική πράξη που έχει διαμορφωτικό χαρακτήρα.
3. Αποτελείται α) από το προεισαγωγικό (σύνθεση δικαστηρίου, διάδικα μέρη, ημέρα συζήτησεως [το θέμα είναι κρίσιμο σε σχέση με τα χρονικά όρια του δεδικασμένου 269 -330]), β) ιστορικό ή αφηγηματικό στο οποίο εκτίθεται η διαδικαστική πορεία της υποθέσεως, γ) από αιτιολογικό (αιτιολογία της συνέπειας που απαγγέλλεται στο διατακτικό, είναι οι παραδοχές επί του πραγματικού και νομικού σκέλους που οδήγησαν το δικαστήριο στο συμπέρασμα. Εδώ εντάσσεται και η εκτίμηση αποδείξεων). και δ) διατακτικό (απόφαση - έννομη συνέπεια, έξοδα, προσωρινώς εκτελεστό, τυχόν έντοκο απαιτήσεως)
4. Διακρίσεις αποφάσεων
 - α. Με κριτήριο την παράσταση, σε κατ'αντιμωλίαν και ερήμην (δικονομικά απών)
 - β. Με κριτήριο το περιεχόμενο της δικαστικής κρίσεως σε οριστικές, μη οριστικές, τελεωτικές (κρίσιμο ζήτημα επί συνθέτων δικών 513) και αποφάσεις με οριστικές διατάξεις.
 - γ. Με κριτήριο την δικονομική ωριμότητα σε οριστικές, ανέκκλητες, τελεσίδικες, αμετάκλητες.
 - δ. Με κριτήριο το αντικείμενο σε δικονομικές και ουσιαστικές. Οι πρώτες περιορίζονται στο δικονομικό αντικείμενο της δίκης (διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης)
 - ε. Με κριτήριο το πόρισμα της δικαστικής διαγνώσεως σε αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτουν την αγωγή.
 - στ. Με κριτήριο τη χρονική διάρκεια ισχύος, σε αποφάσεις προσωρινής ισχύος (ασφαλιστικά μέτρα) και οριστικής ισχύος.
 - ζ. Με κριτήριο το είδος της έννομης συνέπειας σε αναγνωριστικές, καταψηφιστικές και διαπλαστικές. Αντιστοιχία με τη διάκριση αγωγών. Οι απορριπτικές αποφάσεις ανεξάρτητα από την μορφή της αγωγής είναι πάντα αναγνωριστικής φύσεως και μπορεί να έχουν δικονομικό ή ουσιαστικό περιεχόμενο.
5. Οριστική είναι η απόφαση η απεκδύουσα το δικαστή της περαιτέρω ενασχολήσεως με την υπόθεση (παραδοσιακός ορισμός). Αυτό ισχύει ανεξάρτητα αν δέχεται ή απορρίπτει αγωγή, αν απορρίπτει για ουσιαστικούς ή δικονομικούς λόγους ή αν παραπέμπει για λόγους αναρμοδιότητας (48, 513). Ο νόμος δεν καθορίζει κατά κανόνα πότε εκδίδεται η απόφαση, άρθρ. 308 I «εάν κατά την κρίση του δικαστηρίου είναι ώριμος». Η οριστικότητα προϋποθέτει κάθετη διάγνωση του εξεταζομένου αιτήματος το οποίο είτε απορρίπτεται είτε γίνεται δεκτό ως ουσία βάσιμο. Επομένως δεν υπάρχει οριστική κρίση όταν το δικαστήριο θεωρεί την αγωγή παραδεκτή, νόμω βάσιμη, διατάσσει αποδείξεις, κρίνει μια ένσταση ως νόμιμη. Πρέπει να εξαντληθούν όλες οι βαθμίδες δικονομικής αξιολογήσεως. Δεν είναι έτσι οριστική απόφαση η απόφαση που διατάζει αποδείξεις, την προσκόμιση εγγράφου, που αναστέλλει την συζήτηση, αναβάλλει την συζήτηση, δέχεται ορισμένους λόγους εφέσεως. Αντίθετα, είναι οριστική η απόφαση που απορρίπτει μια αγωγή ως αόριστη ή ως νόμω αβάσιμη. Το θέμα για την οριστικότητα έχει σημασία σε σχέση με την ανάκληση ή μη (308-309), την προσβολή με ένδικα μέσα (513).
6. Έκδοση, δημοσίευση, επίδοση αποφάσεως.
Έκδοση είναι η κατάληξη του δικαστηρίου ως προς το περιεχόμενο της δικαιοδοτικής κρίσεως και η αποτύπωση του σε γραπτό κείμενο. Δημοσίευση είναι η εξωτερική έκδοση της αποφάσεως erga omnes και

επίδοση η επίσημη γνωστοποίηση του περιεχομένου προς συγκεκριμένα πρόσωπα (108, 123). Σπουδαιότερο στάδιο είναι η έκδοση, η απόφαση όμως καθίσταται υποστατή με την δημοσίευση (499, 313 1γ).

7. Ανυπόστατο δικαστικών αποφάσεων. Παράλληλα με τις διατάξεις των άρθρων 159 – 181 που ισχύουν για διαδικαστικές πράξεις των διαδίκων και το προσβλητό της αποφάσεως με ένδικα μέσα, υφίσταται και η κατηγορία των ανυπόστατων δικαστικών αποφάσεων. Πρόκειται για βαριές ελλείψεις θεμελιωδών στοιχείων της δικαιοδοτικής λειτουργίας. Η απαρίθμηση θεωρείται περιοριστική. Πρόκειται για αυτοδίκαιη ακυρότητα. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες : α) περιπτώσεις που αφορούν το δικαστήριο π.χ. πολιτικό δικαστήριο ακυρώνει διοικητική πράξη ή απαγγέλλει ποινικές κυρώσεις για αξιόποινη πράξη. (Δεν εντάσσονται όμως εδώ προσβολές της κατά τόπον καθ' ύλην ή κατά λειτουργίαν αρμοδιότητας). β) αυτές που αφορούν την τελείωση της δικαστικής αποφάσεως (μη δημοσίευση) και αυτές που αφορούν τους διαδίκους (π.χ. αρχική ανυπαρξία διαδίκου).

8. Συνέπειες δικαστικών αποφάσεων

Πρόκειται για το δεδικασμένο, την εκτελεστότητα, τη διαπλαστική ενέργεια και τις παρεπόμενες συνέπειες της αποφάσεως.

α) Δεδικασμένο είναι η δεσμευτικότητα του περιεχομένου της αποφάσεως. Είναι ανεξάρτητη από το ζήτημα αν η απόφαση έκρινε ορθά και ισχύει τόσο για αποφάσεις που δέχονται όσο και για αποφάσεις που απορρίπτουν αγωγή. Με το δεδικασμένο προστατεύεται ο νικητής διάδικος αλλά και η έννομη τάξη από τη διαρκή αναδίκαση υποθέσεων. Εξετάζεται αυτεπαγγέλτως και δεν υπόκειται στην εξουσία διαθέσεως των διαδίκων. Επέρχεται με την ύπαρξη τελεσιδίκου αποφάσεως, δηλαδή μιας αποφάσεως που δεν προσβάλλεται με τα τακτικά ένδικα μέσα της εφέσεως και της ανάκοπής ερημοδικίας. Η τελεσιδικία αποκαλείται και τυπικό δεδικασμένο. Το δεδικασμένο είναι νοητή συνέπεια και εκδηλώνει την πρακτική σημασία του στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης. Αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων δεν δεσμεύουν τα πολιτικά δικαστήρια όπως και ανθίτως. Οι ακυρωτικές αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων δεσμεύουν τα πολιτικά ως προς την ακυρότητα της διοικητικής πράξεως.

β) Η εκτελεστότητα απαιτεί κατά κανόνα την ύπαρξη τελεσιδίκου αποφάσεως. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που με εκτελεστότητα εξοπλίζεται και μια απόφαση εισαγωγικού δικαστηρίου όπως και περιπτώσεις που απαιτείται για την επέλευση της συνέπειας αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Πρόκειται για υλική ενέργεια που αποσκοπεί με την παρεμβολή των οργάνων εκτελέσεως στην πραγμάτωση των αξιώσεων του δανειστή. Λαμβάνει χώρα δηλαδή μια υλική μεταλλαγή στον εξωτερικό κόσμο (π.χ. αποβολή του οφειλέτη από ακίνητο, κατάσχεση και πλειστηριασμών περιουσιακών στοιχείων, αφαίρεση του κινητού από τον οφειλέτη κλπ.) Κατ' εξαίρεση η εκτελεστότητα μπορεί να συνίσταται σε μια νοητή συνέπεια (π.χ. άρθρ. 949 για την καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως. Θεωρείται επελεθούσα με την έκδοση της τελεσιδικής αποφάσεως.). Εκτελεστότητα αναπτύσσουν μόνο οι καταψηφιστικές αποφάσεις.

γ) Διαπλαστική ενέργεια. Πρέπει να διακρίνεται από την εξώδικη διάπλαση εννόμων σχέσεων (καταγγελία, υπαναχώρηση). Δεν αποκλείεται ακόμα εκείνη η περίπτωση που η διάπλαση μπορεί να γίνει είτε δικαστικώς αν δεν συμφωνούν τα μέρη ή εξωδίκως εάν συμφωνούν (ακυρωσία). Ενίοτε το δημόσιο συμφέρον απαιτεί τη διάπλαση μόνο μέσω δικαστικής αποφάσεως. Είναι η περίπτωση της διαπλαστικής αποφάσεως. Πρόκειται για επέμβαση με δικαστική απόφαση σε συνεστημένη ουσιαστική έννομη σχέση και γ' αυτό αποτελεί εξαιρετικό δικονομικό φαινόμενο (κλειστός αριθμός). Συνήθως καταλύεται η υφιστάμενη έννομη σχέση (λύση γάμου, αποκλεισμός εταίρου (άρθρ. 771), ακύρωση αποφάσεως γενικής συνελεύσεως), ενίοτε όμως τροποποιείται (200, 388, 777, 409 ΑΚ). Διαπλαστικές είναι και οι αποφάσεις με δικονομικό περιεχόμενο επί ανακοπών, απήσεως αναιφληφίσεως, εφέσεως που γίνεται δεκτή.

δ) Οι δευτερεύουσες συνέπειες της αποφάσεως διακρίνονται σε αντανakλαστικές (268 ΑΚ, δικαστική υποθήκη), σε παρεπόμενες (εγγυητική ευθύνη πωλητή αν το πωληθέν πράγμα διεκδικηθεί με επιτυχία από τρίτο κατά του αγοραστή) και σε μικτές (αποδεικτική δύναμη αποφάσεως, 312).

Δεδικασμένο

1. Αρνητική λειτουργία με την μορφή αρνητικής διαδικαστικής προϋποθέσεως (ne bis in idem). Υφίσταται απαράδεκτο που λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως. Η δεύτερη δηλαδή αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη και όχι ως αβάσιμη με την έννοια ότι το δικαστήριο εκδίδει παρομοίου περιεχομένου δικαστική απόφαση όπως το πρώτο δικαστήριο που είχε επιληφθεί της υποθέσεως.
2. Θετική λειτουργία. Πρόκειται για την δεσμευτικότητα του περιεχομένου της δικαστικής αποφάσεως. Σημαίνει ότι το δικαστήριο όταν ανακύψει το ίδιο θέμα το οποίο κρίθηκε με δύναμη δεδिकασμένου σε προηγούμενη δίκη είναι υποχρεωμένο να θέσει υπόψη του το δεδिकασμένο άνευ ετέρου. Η θετική λειτουργία εκδηλώνεται όταν η έννομη σχέση που κρίθηκε με δύναμη δεδिकασμένου αποτελεί προδικαστικό ζήτημα στο πλαίσιο δεύτερης δίκης στην οποία κρίνεται άλλη έννομη σχέση.
3. Το δεδिकασμένο αποτελεί θεσμό με το οποίο ρυθμίζεται η συμπεριφορά του δικαστηρίου στο πλαίσιο νέας δίκης. Η λειτουργία του δεν εκδηλώνεται δηλαδή εξωδίκως. Πρόκειται για δικονομικό θεσμό και υφίσταται ανεξαρτήτως της ορθότητας ή μη της δικαστικής αποφάσεως. Η εσφαλμένη απόφαση δεν μεταβάλλει το ουσιαστικό δίκαιο, δεν περιλαμβάνεται λ.χ. στους λόγους καταργήσεως ενοχών. Είναι χωρίς νομική επιρροή το ερώτημα αν είναι ορθή ή εσφαλμένη η δικαστική απόφαση (δικονομική θεωρία του δεδिकασμένου).
4. Αντικειμενικά όρια 322 Ι και 324. Μόνο έννομες σχέσεις (δικαιώματα και υποχρεώσεις) αποτελούν αντικείμενο του δεδिकασμένου. Με την έννοια αυτή ταυτίζεται με το αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής. Ό,τι δεν μπορεί να αποτελέσει περιεχόμενο αναγνωριστικής αγωγής δεν αποτελεί επίσης αντικείμενο του δεδिकασμένου.
5. Δεν δημιουργείται δεδिकασμένο επί της ουσίας αν η αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη (322 παρ. 1 εδ. 2). Τότε είναι δυνατή νέα αγωγή με την προϋπόθεση ότι θεραπεύθηκε το ελάττωμα που οδήγησε στην έκδοση της απορριπτικής αποφάσεως. Αυτό προϋποθέτει ότι στη νέα αγωγή γίνεται επίκληση της υπάρξεως της απορριπτικής αποφάσεως, της θεραπείας του ελαττώματος και της αποδείξεως της θεραπείας. Όμως, για το οριστικώς κριθέν δικονομικό ζήτημα δημιουργείται δεδिकασμένο με την έννοια ότι δεν μπορεί να ασκηθεί νέα αγωγή με το ίδιο δικονομικό ελάττωμα. Έτσι υποστηρίζεται ότι το δεδिकασμένο της απόφασης που απορρίπτει μια αγωγή για ουσιαστικούς ή για τυπικούς λόγους είναι της ίδιας αξίας όμως η έκτασή του είναι διαφορετική στις δυο περιπτώσεις.
6. Για την έκταση του δεδिकασμένου καθοριστικά στοιχεία είναι το αίτημα και η κρίση του δικαστηρίου. Απαιτείται αίτημα (106) που προβάλλεται μέσω αγωγής, ανταγωγής, κυρίας παρεμβάσεως και κατ'εξαίρεση μέσω ενστάσεως συμψηφισμού. Αν ζητείται με την αγωγή τμήμα της απαιτήσεως μόνο γι' αυτήν δημιουργείται δεδिकασμένο. Εξαίρεση καθιερώνει ο νόμος για τον συμψηφισμό ως προς τον οποίο καλύπτεται με δεδिकασμένο και το τυχόν επιπλέον ποσό της ανταπαιτήσεως (322) που προβάλλεται προς απόρριψη της αγωγής. Κατά την κρατούσα γνώμη το ίδιο ισχύει για τα προδικαστικά ζητήματα, τα οποία καλύπτονται υπό προϋποθέσεις κατά νόμο από το δεδिकασμένο (331) χωρίς την ανάγκη υποβολής σχετικού αιτήματος. Η κρίση του δικαστηρίου μπορεί βεβαίως να είναι σιωπηρή.
7. Αντικειμενικά όρια δεδिकασμένου.
 - Δεδικασμένο υφίσταται για το ίδιο αντικείμενο, για το ίδιο δικαίωμα και για την ίδια ιστορική και νομική αιτία (άρθρ. 324). Έτσι αν προβάλλεται νέος λόγος καταγγελίας της συμβάσεως ή άλλος τρόπος κτήσεως κυριότητας δεν υφίσταται δεδिकασμένο σε σχέση με προηγούμενη δικαστική απόφαση. Κατά τον ΚΠολΔ στοιχείο προσδιοριστικό των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου είναι και η νομική αιτία (324). Έτσι δεν υφίσταται δεδικασμένο μεταξύ αγωγής που στηρίζεται σε σύμβαση και αγωγής που στηρίζεται στην αδικοπραξία. Ειδικότερα :
 - α. Περισσότεροι τρόποι κτήσεως κυριότητας αποτελούν ιδιαίτερη ιστορική και νομική αιτία.
 - β. Περισσότεροι λόγοι καταγγελίας της συμβάσεως συνθέτουν διαφορετική ιστορική αιτία.

γ. Η συρροή αξιώσεων ως φαινόμενο του ουσιαστικού δικαίου (π.χ. από σύμβαση και αδικοπραξία) οδηγεί σε διαφορετικά αντικείμενα δίκης με αποτέλεσμα να μην υφίσταται δεδικασμένο.

δ. Περισσότεροι λόγοι ακυρότητας δικαιοπραξίας συνιστούν διαφορετική ιστορική και νομική αιτία.

8. Όπως τονίσθηκε δεδικασμένο δημιουργείται σε σχέση με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση. Από τη διατύπωση του νόμου προκύπτει (εξ αντιδιαστολής) ότι δε δημιουργείται δεδικασμένο μέσω της προβολής μη αυτοτελών γνήσιων ενστάσεων (π.χ. επισχέσεως). Κατ'εξαίρεση το δεδικασμένο εκτείνεται και για αξίωση ου προβλήθηκε με ένσταση συμψηφισμού (322 παρ. 1 εδ. 1).

9. Με δεδικασμένο εξοπλίζεται ο δικανικός συλλογισμός στο σύνολο του, όχι όμως και οι επί μέρους κρίκοι (στοιχεία) αυτού. Τα επί μέρους αυτά στοιχεία είναι τα πραγματικά γεγονότα που αποτελούν την ελάσσονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού (αιτιολογίες αποφάσεως) και ο κανόνας δικαίου, όπως αυτός ερμηνεύθηκε και εφαρμόσθηκε που αποτελεί την μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού.

10. Εξαίρεση υπάρχει ως προς τα προδικαστικά ζητήματα (άρθρ. 331), που επίσης αποτελούν στοιχείο του δικανικού συλλογισμού και εντάσσονται στις αιτιολογίες της δικαστικής αποφάσεως. Θα πρέπει πάντως να διακριθούν αυστηρά από τα πραγματικά γεγονότα (δεδικασμένο δημιουργείται λ.χ. για την κυριότητα ως προδικαστικό ζήτημα σε σχέση με αξίωση αποζημιώσεως για ζημιές στο πράγμα). Αντιθέτως αποτελεί πραγματικό γεγονός και επομένως δεν εξοπλίζεται με δεδικασμένο η διαπίστωση υβριστικής συμπεριφοράς που οδήγησε σε καταγγελία συμβάσεως σε σχέση με δεύτερη δίκη με την οποία προβάλλεται τώρα αξίωση αποζημιώσεως. Η διάκριση προδικαστικών εννόμων σχέσεων και πραγματικών γεγονότων είναι ευχερής με την έννοια ότι οι προδικαστικές έννομες σχέσεις μπορούν να αποτελέσουν περιεχόμενο αυτοτελούς αναγνωριστικής αγωγής (π.χ. αναγνώριση κυριότητας).

11. Κάλυψη ενστάσεων (άρθρ. 330) που οδηγεί σε θωράκιση του δεδικασμένου. Πρόκειται για πρακτικώς σπουδαία συνέπεια. Επέρχεται με τον αποκλεισμό της προβολής ενστάσεων που προβλήθηκαν καθώς και εκείνων των ενστάσεων που μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν. Αναφερόμαστε σε κάθε είδους ενστάσεις (π.χ. εξοφλήσεως, παραγραφής, συνυπαιτότητας, καταπλεονακτικής δικαιοπραξίας). Έτσι αν ο οφειλέτης καταδικάσθηκε τελεσιδικώς να καταβάλει καίτοι είχε προτείνει την ένσταση εξοφλήσεως δεν δύναται προκειμένου να αποφύγει την καταβολή να ασκήσει αγωγή με αίτημα να αναγνωρισθεί ότι δεν οφείλει. Πολλώ μάλλον δε μπορεί να ασκήσει αγωγή αδικαιολογήτου πλουτισμού (ΑΚ 904) αν κατέβαλε με την αιτιολογία ότι δεν οφείλει. Εξαιρούνται οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις που μη προβληθείσες δεν καλύπτονται από το δεδικασμένο. Είναι αυτές που μπορούν να ασκηθούν με αυτοτελή αγωγή. Έτσι είναι δυνατή η προβολή με αγωγή των αξιώσεων που θα μπορούσαν στο πλαίσιο της προηγηθείσας δίκης να προβληθούν μέσω ενστάσεων και δεν προβλήθηκαν. Αυτό ισχύει για την ένσταση συμψηφισμού, του μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος, της μειώσεως υπέρμετρης ποινικής ρήτρας (ΑΚ 409) (αμφ.).

12. Μη ύπαρξη δεδικασμένου από αποφάσεις ποινικού δικαστηρίου για το ίδιο βιοτικό συμβάν. Βεβαίως, κάθε δικαστική απόφαση που διαπιστώνει πραγματικά γεγονότα δεν δημιουργεί δεδικασμένο όμως έχει νομική σημασία με την έννοια ότι μπορεί να αποτελέσει ένα δικαστικό τεκμήριο (άρθρ. 339 ΚΠολΔ) ή αποδεικτικό λόγο στο πλαίσιο μιας άλλης δίκης.

13. Δεδικασμένο δόλω κτηθέν (άρθρ. 333).

14. Το δεδικασμένο μπορεί να παραμερισθεί με την άσκηση και ευδοκίμηση εκτάκτων ενδίκων μέσων (αναίρεση, αναψηλάφηση) με το ένδικο βοήθημα της επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (άρθρ. 152 ΚΠολΔ).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι**Ι. Υποκειμενικά όρια δεδικασμένου – Χρονικά όρια του δεδικασμένου.****1. Παράγοντες που καθορίζουν τα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου :**

α. Αρχή της συζητήσεως και της διαθέσεως (108, 108, 352, 298 ΚΠολΔ) ως κυρίαρχα δικονομικά συστήματα στη πολιτική δίκη. Έχουν ως αναγκαίο επακόλουθο την υποκειμενική ενέργεια των αποφάσεων.

β. Το δικαίωμα ακροάσεως (άρθρ. 20Σ).

γ. Σκοπός του δεδικασμένου.

2. Πρόσωπα που καταλαμβάνονται από το δεδικασμένο.

α. Το δεδικασμένο ισχύει μόνο υπέρ και κατά των διαδίκων της δίκης που τερματίσθηκε με την τελεσίδικη απόφαση.

β. Επέκταση του δεδικασμένου στους διαδόχους, καθολικούς και ειδικούς (συνέπεια από την ρύθμιση του άρθρ. 225). Η διεύρυνση δεν ισχύει έναντι εκείνου που απέκτησε δικαιώματα από μη κύριο κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου (325 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με 1036, 1039 ΑΚ). Ειδική διαδοχή δεν υπάρχει στην περίπτωση της πρωτότυπης κτήσης δικαιώματος. Η ειδική διαδοχή μπορεί να στηρίζεται στο νόμο (614 ΑΚ ή 1105 παρ. 2 ΑΚ) ή σε δικαιοπραξία (π.χ. στερητική αναδοχή όχι όμως σωρευτική αναδοχή χρέους). Κρίσιμο είναι το θέμα του χρόνου κατά τον οποίο λαμβάνει ειδική διαδοχή.

γ. Το δεδικασμένο ισχύει και έναντι αυτών που νέμονται ή κατέχουν το επίδικο πράγμα στο όνομα κάποιου από τους διαδίκους αδιαφόρως αν πρόκειται για εμπράγματα (επικαρπία) ή ενοχική (μίσθωση) σχέση. Κατά τον Αρειο Πάγο η κάλυψη από το δεδικασμένο υπάρχει και αν ο τρίτος είχε αποκτήσει την νομή ή την κατοχή του πράγματος πριν από την έναρξη της δίκης στο όνομα διαδίκου ή διαδόχου του.

3. Ειδικές ρυθμίσεις

α. Ως προς για τις γαμικές διαφορές (613). Ισχύει η έναντι πάντων δεσμευτική δύναμη της αποφάσεως.

β. Ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του νομικού προσώπου (329), για την ανυπαρξία κύριας οφειλής σε σχέση με τον πρωτοφειλέτη και τον εγγυητή (328) καθώς και για δίκες με μη δικαιούχους και μη υπόχρεους διαδίκους.

γ. Ετερομερές δεδικασμένο στη σχέση δανειστή αφενός και πρωτοφειλέτη και εγγυητή αφετέρου.

4. Ειδικές περιπτώσεις

α. Ενοχή εις ολόκληρο (άρθρ. 486 ΑΚ)

β. Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι. Σε δίκες μη δικαιούχων και μη υποχρέων διαδίκων αν υφίσταται στερητική νομιμοποίηση το δεδικασμένο κατά την ορθότερη άποψη επεκτείνεται και καταλαμβάνει και τους δικαιούχους ή υπόχρεους διαδίκους. Έτσι σε δίκη μεταξύ του συνδίκου πτωχεύσεως και τρίτου το δεδικασμένο καταλαμβάνει και τον πτωχό. Αντίθετη είναι η κατάσταση, αν πρόκειται για σωρευτική (παράλληλη) νομιμοποίηση (πλαγιαστική αγωγή – άρθρ. 72).

γ. Η περίπτωση του άρθρ. 85 – Μη επέκταση δεδικασμένου.

5. Σύνθετες δίκες

α. Κυρία παρέμβαση ο παρεμβαίνων καθίσταται κύριος διάδικος και αντίζει προς τους αρχικούς διαδίκους. Δεσμεύεται ως εκ τούτου από το δεδικασμένο της αποφάσεως που εκδίδεται επί της κυρίας παρεμβάσεως του. Αντίθετα κατά την κρατούσα άποψη δεν μετέχει στην δίκη επί της αγωγής και δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο αυτής. Η νομολογία δέχεται ότι ο κυρίως παρεμβαίνων δεν καθίσταται ομόδικος του εναγομένου (αμφισβητείται).

β. Ο προσθέτως παρεμβαίνων δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο της δίκης μεταξύ των κυρίων διαδίκων. Έτσι αν ο Α εναγάγει τον Β λόγω ατυχήματος ως κύριο του αυτοκινήτου και παρέμβει υπέρ αυτού ο οδηγός του αυτοκινήτου Γ, τότε η τυχόν απορριπτική απόφαση (λ.χ. με την αιτιολογία ότι για το ατύχημα ευθύνεται τρίτος) δεν δημιουργεί δεδικασμένο υπέρ του Γ. Διαφορετικό είναι το θέμα για την ενέργεια της παρεμβάσεως που περιορίζεται στη σχέση παρεμβαίνοντος και του διαδίκου υπέρ του οποίου παρενέβη (άρθρ. 84).

Αυτό δεν ισχύει αν δυνάμει ειδικών διατάξεων το δεδικασμένο επεκτείνεται και στον τρίτο που παρεμβαίνει όπως λ.χ. όταν σε δίκη ομορρύθμου εταιρείας και τρίτου παρεμβαίνει ο ομόρρυθμος εταίρος (βλ. και άρθρ. 22 ΕμπΝ και 920 ΚΠολΔ).

γ. Ο κώδικας γνωρίζει τρεις περιπτώσεις προσεπικλήσεως (88-89) : Στην προσεπίκληση του αναγκαίου ομοδίκου και του αληθούς κυρίου ο προσεπικληθείς καθίσταται αναγκαίος ομόδικος στην κύρια δίκη και αποκτά με μόνη την προσεπίκληση την ιδιότητα του διαδίκου. Δεν απαιτείται η άσκηση παρεμβάσεως. Ως εκ τούτου δεσμεύεται από το δεδικασμένο της απόφασεως. Αυτό δεν ισχύει στην πρακτικώς σπουδαία περίπτωση της προσεπικλήσεως του δικονομικού εγγυητή. Ο προσεπικαλούμενος μετέχει μόνο στη δίκη της προσεπικλήσεως ενώ είναι αδιάφορο αν προσέρχεται και αμφισβητεί τις προϋποθέσεις προσεπικλήσεως ή δεν προσέρχεται. Η κατάσταση δεν αλλάζει από πλευράς δεδικασμένου και όταν ο προσεπικαλούμενος ασκεί παρέμβαση υπέρ του προσεπικαλούντος (απλή πρόσθετη). Έτσι αν ο Α ασκήσει αγωγή κατά του κυρίου του αυτοκινήτου Β και ο Β προσεπικαλέσει τον οδηγό του αυτοκινήτου Γ, η απόφαση που θα εκδοθεί μεταξύ Α και Β δημιουργεί δεδικασμένο στην δίκη του Α και του Β καθώς και στην δίκη μεταξύ του Β και Γ. Αντιθέτως, δεν υφίσταται δεδικασμένο μεταξύ του Α και Γ. Επίσης, σε δίκη μεταξύ ζημιωθέντος και ζημιώσαντος, η τυχόν προσεπίκληση της ασφαλιστικής εταιρείας ως δικονομικού εγγυητή εκ μέρους του ζημιώσαντος δε δημιουργεί δεδικασμένο στη σχέση ζημιωθέντος και ασφαλιστικής εταιρείας.

δ. Απλή ομοδικία και άρθρ. 537 ΚΠολΔ (επεκτατικό αποτέλεσμα εφέσεως).

6. Στοιχεία προς συνεκτίμηση.

α. Δίκη με αντιπρόσωπο. Διάδικος είναι ο αντιπροσωπευόμενος. Το ίδιο ισχύει στο βαθμό που αναγνωρίζεται η λεγόμενη εκούσια αντιπροσώπηση (π.χ. αξιόγραφο που οπισθογραφείται προς είσπραξη και όχι κατά πλήρη αξιολογική μεταβίβαση δικαιώματος, γενική εντολή, κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομίας), (βλ. όμως και άρθρ. 544 αρ. 2).

β. Δεδικασμένο δημιουργείται μόνο μεταξύ των διαδίκων που βρίσκονται σε αντιδικία, όχι μεταξύ των ομοδίκων. Επομένως αν ο Α εναγάγει τους Β και Γ ως ευθυνόμενους εις ολόκληρον προς αποζημίωση (ΑΚ 926/ 486) και η αγωγή γίνει δεκτή, η σχετική απόφαση δεν δημιουργεί δεδικασμένο σε τυχόν δίκη μεταξύ Β και Γ στη βάση για την αναγωγική ευθύνη. Αυτό ισχύει τόσο για την υπαιτιότητα όσο και για την συνυπαιτιότητα. Για το λόγο αυτό και δεν υπάρχει δυνατότητα ο ένας ομόδικος να στρέψει την έφεσή του κατά του άλλου ομοδίκου. Διαφορετική λύση επιτρέπεται αν ο ένας ομόδικος προσεπικαλέσει τον άλλο ομόδικο ενώνοντας με την προσεπίκλησή του παρεμπόμπουσα αγωγή αποζημιώσεως. Αν υπάρχει ευθύνη με βάση την υπαιτιότητα θα πρέπει να υπάρχει ισχυρισμός για συνυπαιτιότητα του προσεπικαλούντος (ομολογία) ενώ αν υπάρχει αντικειμενική ευθύνη του προσεπικαλούντος αυτό δεν απαιτείται.

γ. Τριτανακοπή κατά το άρθρ. 333 παρ. 2 και αδυναμία των διαδίκων και διαδόχων να προσβάλλουν την απόφαση λόγω δόλου.

7. Ερμηνευτικές προσπάθειες διευρύνσεως των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου. Τριτενέργεια του δεδικασμένου ως κυριότερη περίπτωση με βασικό εκφραστή τον αείμνηστο συνάδελφο Στέλιο Κουσουλή. Στη βάση αυτής της θεωρίας ο εγγυητής δεσμεύεται από τη δίκη μεταξύ πρωτοφειλέτη και δανειστή, η ασφαλιστική εταιρεία από τη δίκη μεταξύ ασφαλισμένου και ζημιωθέντος και ο τρίτος δανειστής από τη δίκη μεταξύ κοινού οφειλέτη και άλλου δανειστή κάτι που είναι κρίσιμο στη διανομή του προϊόντος διαδικασιών ρευστοποιήσεως περιουσίας.

8. Χρονικά όρια δεδικασμένου. Κρίσιμος είναι ο χρόνος εκείνης της συζητήσεως της υποθέσεως έως την οποία μπορούν παραδεκτώς να προβληθούν πραγματικοί ισχυρισμοί. Ο,τι λαμβάνει χώρα μεταγενεστέρως δεν καλύπτεται από το δεδικασμένο. Γίνεται λόγος για τη συζήτηση μετά την οποία εκδίδεται η οριστική απόφαση. Οψιγενείς με την έννοια αυτή ισχυρισμοί μπορούν να προβληθούν με την ανακοπή εκτελέσεως του άρθρ. 933 ΚΠολΔ και με αρνητική αναγνωριστική αγωγή.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ Ι

§ 1 Μάρτυρες είναι τρίτα πρόσωπα που προσφέρουν στην δίκη τη γνώση τους για παρωχημένα γεγονότα.

- Το συνηθέστερο αλλά και λιγότερο ασφαλές αποδεικτικό μέσο.

- Ο νόμος πριμοδοτεί το έγγραφο και θέτει ως εκ τούτου περιορισμούς στην μαρτυρική απόδειξη (πλεονεκτήματα εγγράφου : διαχωρισμός από διαπραγματεύσεις, περίσκεψη περιεχομένου, ταχεία απονομή δικαιοσύνης, ανεξίτηλο. Προσωρινώς εκτελεστές αποφάσεις, δυνατότητα διαταγής πληρωμής, λόγος αναψηλαφήσεως ως συνέπειες της αυξημένης ασφάλειας του εγγράφου).

- Ο νόμος γνωρίζει τέσσερις περιορισμούς της μαρτυρικής αποδείξεως

α) Περιορισμοί λόγω ποσού. Αναφέρεται σε συμβάσεις άνω των 5.900 ευρώ (393 παρ. 1). Δεν εμπίπτουν εδώ γεγονότα της φύσεως, παράνομες πράξεις, μονομερείς δικαιοπραξίες.

Αφορά τις ενοχικές και τις εμπράγματες και τις αμφοτεροβαρείς. Προβληματισμός σε σχέση με την εξόφληση (416 ΑΚ με την διατύπωση περισσότερων απόψεων). (Υλική πράξη ή μονομερής δικαιοπραξία. Κατ' άλλες απόψεις πρόκειται για σύμβαση και πως κρίσιμος είναι ο σκοπός της απαγορεύσεως που επιβάλλει την ένταξη σ' αυτήν και των καταργητικών της συμβάσεως γεγονότων).

β) Απαγόρευση μαρτύρων κατά του περιεχομένου εγγράφου (αν το έγγραφο αναφέρεται σε πώληση δεν μπορεί να γίνει λόγος για απόδειξη με μάρτυρες της υπάρξεως δωρεάς ή μισθώσεως. Αμφισβητείται το θέμα με την εικονικότητα. Κατά την κρατούσα γνώμη η εικονικότητα αφορά το κύρος των δικαιοπρακτικών δηλώσεως και όχι το δικαιοπρακτικό της περιεχόμενο και επομένως επιτρέπεται η μαρτυρική απόδειξη.

γ) Απαγόρευση μαρτύρων για την απόδειξη προσθέτων συμφώνων. Αρχή της ορθότητας και της πληρότητας του εγγράφου (έτσι δεν μπορούν να αποδειχθούν με μάρτυρες αιρέσεις, δικαιώματα εξωνήσεως (585 ΑΚ).

δ) Έγγραφο ως αποδεικτικός ή συστατικός τύπος (ΑΚ160, 1211, 498).

- Εξαιρέσεις από τον περιορισμό των μαρτύρων και επαναφορά στον κανόνα για την ελεύθερη χρήση του αποδεικτικού μέσου.

α) Αρχή εγγράφου αποδείξεως

β) Φυσική ή ηθική αδυναμία κήσεως εγγράφου.

γ) Τυχαία απώλεια εγγράφου και

δ) Φύση της δικαιοπραξίας ή συνδρομή ειδικών συνθηκών.

- Υποχρέωση προς μαρτυρία ως δημοσίου δικαίου υποχρέωση έναντι της δικαιοδοτούσας πολιτείας. Η αδικαιολόγητη παράβαση επάγεται κυρώσεις (398).

- Ανεπιτήδευτοι μάρτυρες, αποβάλλονται αυτεπαγγέλτως: α) κληρικοί [399], (απόλυτη προστασία του απορρήτου της εξομολογήσεως), β) πρόσωπα που δεν είχαν την ικανότητα να αντιληφθούν το αποδεικτέο γεγονός ή δεν έχουν την ικανότητα να ανακοινώσουν κατά την εξέταση την αντίληψη τους (399), γ) στις γαμικές διαφορές ανεπιτήδευτοι μάρτυρες είναι τα τέκνα, οι σύζυγοι και οι καπόντες (σκοπός του νόμου είναι η απαλλαγή των παραπάνω προσώπων από το να περιέλθουν σε μια κατάσταση αντιπαραθέσεως προς τους γονείς ή τους συγγενείς.).

- Εξαιρετέοι μάρτυρες εκτός από τους ανεπιτήδευτους υπάρχει η κατηγορία των εξαιρετέων μαρτύρων των οποίων μπορεί να αποκλεισθεί η χρήση άλλοτε με προβολή ενστάσεως εξαιρέσεως (400, 403 παρ. 2) και άλλοτε με παροχή στους ιδίους τους μάρτυρες του δικαιώματος να αρνηθούν να εξετασθούν ή να καταθέσουν (401, 402). Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν μεταξύ άλλων δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί κλπ. ως προς τα πραγματικά περιστατικά που τους εμπιστεύθηκαν ή αυτοί διαπίστωσαν κατά την άσκηση του επαγγέλματος και για τα οποία έχουν καθήκον εχεμύθειας. Την ένσταση μπορεί να προβάλλει

μόνο ο πελάτης και όχι ο αντίδικος τους. Αντίθετα για πρόσωπα που μπορούν να έχουν συμφέροντα από την έκβαση της δίκης, την ένσταση μπορεί να προβάλει ο αντίδικος.

- Υπάρχει, τέλος η κατηγορία των προσώπων που έχουν δικαίωμα να αρνηθούν την εξέτασή τους εν γένει (άρθρ. 401) να καταθέσουν για ορισμένα γεγονότα (402) ή να εξετασθούν ανωμοτί (άρθρ. 405).

- Διάκριση ακροαματικής διαδικασίας στο Πολυμελές Πρωτοδικείο και το Μονομελές Πρωτοδικείο.

§ 2 Έγγραφα είναι ανθρώπινα έργα που διατηρούν την μνήμη παρωχημένων γεγονότων με γράμματα. Διακρίσεις : συστατικός ή αποδεικτικός ορισμένου δικαιώματος, έγγραφα διαδικαστικά και έγγραφα μη διαδικαστικά , δημόσια, ιδιωτικά (με κριτήριο τον συντάκτη), διαθέσεως και μαρτυρίας (με κριτήριο το περιεχόμενο), πρωτότυπα και αντίγραφα (με κριτήριο τον τρόπο συντάξεως), αναφέροντα ή αναφερόμενα (μνημονεύουν ή μνημονεύονται σε άλλα έγγραφα), κυρίως έγγραφα και αντέγγραφα, (εκμηδενίζουν την αποδεικτική δύναμη του κυρίου εγγράφου).

- Κοινές προϋποθέσεις κύρους και αποδεικτικής δυνάμεως α) Να έχουν συνταχθεί με τους νόμιμους τύπους (432), β) Να μην είναι τεμαχισμένα γ) να είναι αναγνώσιμα.

- Τα δημόσια έγγραφα πρέπει να έχουν εκδοθεί από δημόσιο λειτουργό εντός των ορίων της αρμοδιότητος του (λειτουργική, υλική και τοπική) και β) να φέρουν την ιδιόχειρη υπογραφή (όχι ιδιόχειρη γραφή , ημερομηνία, τόπο). Τα ιδιωτικά έγγραφα είναι όσα δεν είναι δημόσια και για κύρος τους απαιτείται υπογραφή του εκδότη. Παρέκκλιση (1211 - ενέχυρο που απαιτεί και βεβαία χρονολογία, ιδιόχειρη διαθήκη (1721) που απαιτεί να γράφεται ολόκληρη με το χέρι του διαθέτη).

- Γνησιότητα εγγράφου. Τα δημόσια έγγραφα έχουν το τεκμήριο της γνησιότητας δηλαδή προέρχονται πραγματικά από δημόσιο λειτουργό που εμφανίζεται ως συντάκτης τους. Ανατροπή μόνο με την προσβολή ως πλαστά. Τα ιδιωτικά έγγραφα είναι γνήσια αν πραγματικά εκδόθηκαν από το πρόσωπο που εμφανίζεται ως εκδότης. Δεν υφίσταται τεκμήριο και το βάρος αποδείξεως το φέρει αυτός που το προσάγει (457). Εκείνος κατά του οποίου προσάγεται οφείλει να δηλώσει αν αναγνωρίζει ή αρνείται την γνησιότητα. Αν αναγνωρισθεί ή αποδειχθεί η γνησιότητα θεωρείται ότι έχει διαπιστωθεί η γνησιότητα και του περιεχομένου (457 παρ. 3).

- Αποδεικτική δύναμη δημοσίων εγγράφων α) 438, β) 440, γ) ως προς το κύριο περιεχόμενο δικαιопπρακτικών βουλήσεων, πλήρη απόδειξη επιτρέπεται όμως η ανταπόδειξη όχι όμως με μάρτυρες (393 παρ. 2) δ) μαρτυρίας (εξώδικη ομολογία αν είναι έγγραφο του διαδίκου με επίσημο περιεχόμενο) άλλως αν είναι επωφελές ή τρίτου εκπιμάται ελευθέρως ε) διηγηματικώς αναφερόμενα (διάκριση ανάμεσα σε γεγονότα που έχουν άμεση σχέση με το κύριο αντικείμενο [441]).

- Χρονολογία δεν απαιτείται για το κύρος αλλά ενίοτε έχει σημασία (1211, 1274, 448 ΑΚ, 984 ΚΠολΔ).

- Δημόσια έγγραφα έχουν βεβαία χρονολογία έναντι τρίτων ενώ τα ιδιωτικά μεταξύ των μερών (βλ. ωστόσο 446).

- Δημόσια υπέρ και κατά του εκδότη, ιδιωτικά μόνο κατά του εκδότη εκτός αν τα προσκομίζει ο αντίδικος.

- Πλαστότητα (αναφέρεται στο περιεχόμενο, απαιτεί ειδική πληρεξουσιότητα, κάθε στάση της δίκης, έχει χαρακτήρα ενστάσεως).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ I

1. Απόδειξη : Η διαδικαστική ενέργεια του δικαστή, του διαδίκου ή τρίτου που αποβλέπει στην διαπίστωση της αλήθειας των στοιχείων που είναι αναγκαία για την κρίση της υποθέσεως (ορισμός Καθ. κ. Φαλατή).

2. Αντικείμενο αποδείξεως : Είναι τα ουσιώδη πραγματικά γεγονότα. Το ουσιώδες καθορίζεται με βάση τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου. Κατ'εξίρεση μπορεί να είναι αντικείμενο αποδείξεως και το αλλοδαπό δίκαιο και το έθιμο. Τα πραγματικά γεγονότα αντισταθμίζονται προς τα διδάγματα της κοινής πείρας και τις γνώσεις ειδικής πείρας (πραγματογνωμοσύνη). Υπάρχουν επίσης τα πασιδηλά γεγονότα και τα γεγονότα που είναι γνωστά στο δικαστήριο. Γνώσεις κοινής πείρας θεωρούνται οι γνώσεις επιστήμης, τέχνης και κάθε άλλης ειδικής εμπειρίας. Διδάγματα της κοινής πείρας είναι οι γνώσεις που έχει ο μέσος μορφώσεως άνθρωπος με βάση την κοινωνική του εμπειρία, την παιδεία του. Τα διδάγματα της κοινής πείρας τα χρησιμοποιούμε για την ερμηνεία των κανόνων δικαίου σε σχέση με αόριστες και αξιολογικές έννοιες, για την εκτίμηση των αποδείξεων, για την διαπίστωση αδυνάτων γεγονότων, για την συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων.

3. Τα πραγματικά γεγονότα μπορούν να είναι γεγονότα του εξωτερικού κόσμου που υποπίπτουν στις αισθήσεις μας, του εσωτερικού κόσμου (βούληση, γνώση, άγνοια, δόλος), αρνητικά γεγονότα (π.χ. μη ύπαρξη οφειλής), υποθετικά γεγονότα (π.χ. πλάνη). Τα γεγονότα του εσωτερικού κόσμου αποδεικνύονται με το σύστημα της έμμεσου αποδείξεως με εξαίρεση την περίπτωση των προσωπικών αποδεικτικών μέσων που είναι η ομολογία, η εξέταση των διαδίκων και στο παρελθόν ο όρκος. Η γνώση λ.χ. κάποιου γεγονότος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ομολογίας, όμως ο μάρτυρας για να καταθέσει ως προς τη γνώση τρίτου προσώπου, πρέπει να αναφέρει εξωτερικά γεγονότα από τα οποία συμπεραίνεται η ύπαρξη γνώσεως.

4. Είδη αποδείξεως :

α) Προαπόδειξη και συντηρητική απόδειξη (άρθρ. 348). Κυριαρχεί σήμερα η προαπόδειξη στο πλαίσιο της επιδίωξης του νομοθέτη για ταχεία απονομή της δικαιοσύνης. Η ύπαρξη αυτού του είδους αποδείξεως συνδέεται με την διάκριση που υπήρχε στο παρελθόν ανάμεσα στην τακτική και στην έκτακτη απόδειξη. Τακτική απόδειξη ήταν αυτή που προϋποθέτει την έκδοση μη οριστικής απόφασεως με την οποία διατάσσεται η διεξαγωγή αποδείξεως και καθορίζονταν τα κρίσιμα νομικά ζητήματα σε σχέση με την απόδειξη (διάκριση αμφισβητούμενων και μη αμφισβητούμενων πραγματικών γεγονότων, βάρος αποδείξεως, μέσα αποδείξεως, προθεσμία αποδείξεως, κρίση για νομική βασιμότητα της αγωγής, κρίση για το ορισμένο της αγωγής κλπ). Η προαπόδειξη και η συντηρητική απόδειξη αποτελούσαν την τότε έκτακτη απόδειξη.

β) Κύρια απόδειξη, ανταπόδειξη και απόδειξη του αντιθέτου. Η ανταπόδειξη προϋποθέτει αποδεικτικά μέσα που εκπνύονται ελευθέρως. Θεωρείται ότι επιτυγχάνεται ο σκοπός της αν προκληθεί στον δικαστή αμφιβολία για την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων που αποτελούν αντικείμενο της κύριας αποδείξεως. Η απόδειξη του αντιθέτου προϋποθέτει αποδεικτικά μέσα με τυπική αποδεικτική δύναμη. Για να επιτύχει η απόδειξη του αντιθέτου ή του εναντίου απαιτείται το δικαστήριο να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για το αντίθετο (θα πρέπει λ.χ. το δικαστήριο να πεισθεί πλήρως για την αναλήθεια του πράγματος που αποτέλεσε αντικείμενο της δικαστικής ομολογίας).

γ) Άμεση – έμμεση απόδειξη. Η έμμεση ή δια τεκμηρίων απόδειξη είναι πολύ συχνή στο πλαίσιο της ανταπόδειξης, και της απόδειξης των αρνητικών, των εσωτερικών, και των υποθετικών γεγονότων. Άμεση απόδειξη σημαίνει ότι το αντικείμενο της αποδείξεως είναι πραγματικά γεγονότα που εμπίπτουν στο πραγματικό του κανόνα δικαίου. Η έμμεση απόδειξη αναφέρεται σε πραγματικά γεγονότα που είναι ουδέτερα σε σχέση με το πραγματικό του κανόνα δικαίου που όμως με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας επιτρέπουν συμπεράσματα για πραγματικά γεγονότα που πληρούν το πραγματικό του κανόνα δικαίου.

δ) Πλήρης απόδειξη (σχηματισμός πλήρους δικανικής πεποιθήσεως) και πιθανολόγηση (π.χ. ασφαλιστικά μέτρα). Η πλήρης απόδειξη αποτελεί τον κανόνα. Αμφισβητείται αν για την απόδειξη γεγονότων που πληρούν το πραγματικό των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης αρκεί η πιθανολόγηση (βλ. π.χ. 509). Το θέμα που τίθεται στην παρούσα ενότητα συνδέεται με το μέτρο αποδείξεως. Είναι σαφές ότι είναι μεγαλύτερο στην πλήρη απόδειξη. Παραδοσιακά αποδίδεται με τη φράση για την εγγίζουσα τα όρια της βεβαιότητας πιθανολόγηση. Υπάρχει αμφισβήτηση αν είναι συνταγματικώς ανεκτή η

πρόβλεψη ότι το δικαστήριο θα κρίνει οριστικά επί της ουσίας της υποθέσεως στη βάση πιθανολογήσεως. Αυτό απαντάται συχνά σε σχέση με τη διαπληκτική διαδικασία.

ε) Αυστηρή, ελεύθερη (759 ΚΓιοΛΔ) και εν μέρει ελεύθερη απόδειξη. Το θέμα συνεχεται με τις διατυπώσεις που προβλέπει ο νόμος στη λήψη των αποδεικτικών μέσων. Στην ελεύθερη απόδειξη ο δικαστής αποδεσμεύεται εντός ορισμένων ορίων από τις πηγές γνώσεως των πραγματικών γεγονότων και της αντίληψης δικανικής πεποιθήσεως. Είναι άλλο πράγμα ο μάρτυρας στο ακροατήριο και άλλο η ένορκη βεβαίωση ενώπιον συμβολαιογράφου ή ειρηνοδίκη. Η τάση είναι προς την κατεύθυνση της ελεύθερης απόδειξης. Η αυστηρή πάντως τα εχέγγυα της ανευρέσεως της αλήθειας με ασφαλέστερο τρόπο.

5. Κύρια αποδεικτικά μέσα και επικουρικά αποδεικτικά μέσα (εξέταση διαδίκων και στο παρελθόν ο όρκος). Τα επικουρικά αποδεικτικά μέσα είναι προσωπικά αποδεικτικά μέσα (διάδικοι) και γι' αυτό ο νομοθέτης είναι επιφυλακτικός ως προς τη χρησιμοποίησή τους. Νομικοπολιτικά πάντως είναι ένα θέμα που αξιολογείται με κυμαινόμενο τρόπο.

6. Δυνατότητα σωρευτικής χρήσεως των αποδεικτικών μέσων. Απαγόρευση χρήσεως αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα (αρχή που κατοχυρώνεται συνταγματικώς) ή που είναι ανυπόστατα. Υφίστανται περαιτέρω περιορισμοί για επιμέρους αποδεικτικά μέσα. Η πρακτικώς σπουδαία μαρτυρική απόδειξη υπόκειται σε πλείστους περιορισμούς εκ του νόμου.

7. Αρχή της αυτεπάγγελτης διατάξεως των αποδείξεων (άρθρ. 107 και 759). Υιοθέτηση στο σημείο αυτό του ανακριτικού συστήματος. Δεν απαιτείται δηλαδή αποδεικτική αίτηση των διαδίκων για τη δρομολόγηση των αποδείξεων και το δικαστήριο καθορίζει κατά τη δική του κρίση το θέμα με τα κατάλληλα αποδεικτικά μέσα. Πρακτικώς βεβαίως οι διάδικοι είναι αυτοί που έχουν την πρωτοβουλία των αποδείξεων. Το ζήτημα συνεχεται με την εν γένει φυσιογνωμία της πολιτικής δίκης με την έννοια αν οι διάδικοι ή το δικαστήριο ή από κοινού είναι κυρίαρχοι του δικαστικού συναλλάγματος.

8. Η αρχή της αμεσότητας των αποδείξεων. Έχει μια διπλή σημασία. Επιτάσσει αφενός μεν οι αποδείξεις να γίνονται ενώπιον του κρίνοντος δικαστηρίου και αφετέρου έχει ως περιεχόμενο την προτίμηση του εγγυτέρου αποδεικτικού μέσου σε σχέση με το απώτερο (αυτόπτης μάρτυρας και εκ διηγήσεως μάρτυρας).

9. Η αρχή της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων (π.χ. μάρτυρες) και η αρχή των νομικών ή τυπικών αποδείξεων (δικαστική ομολογία, δημόσια έγγραφα). Το θέμα συνεχεται με το ζήτημα αν τα αποδεικτικά μέσα έχουν μια προδιαγεγραμμένη εκ του νόμου αποδεικτική ισχύ. Το θέμα έχει ιδιαίτερη νομικοπολιτική προϊστορία. Η αρχή της ελεύθερης εκτιμήσεως αποδείξεων επιτρέπει την αποτίμηση της κατ' ιδίαν περιπτώσεως ενώ το σύστημα των τυπικών αποδείξεων αποδίδει τα αποκαλούμενα "χρυσά διδάγματα της κοινής πείρας". Αυτός λ.χ. που ομολογεί δεν ψεύδεται αφού ομολογεί ένα επιζήμιό γι' αυτόν γεγονός.

10. Αρχή της κοινότητας των αποδεικτικών μέσων (348). Τα αποδεικτικά μέσα δεν αποτελούν περιουσία ενός των διαδίκων ούτε του διαδίκου που τα προσκομίζει. Με την επίκληση και τη χρήση τους καθίστανται κοινά. Εκτιμώνται και κατά του διαδίκου που τα προσκόμισε. Και το δικαστήριο το ίδιο μπορεί να διατάξει την προσκόμιση αποδεικτικών μέσων.

11. Βάρος αποδείξεως. Απαντάται η διάκριση ανάμεσα στο αντικειμενικό και υποκειμενικό βάρος αποδείξεως. Το υποκειμενικό βάρος έχει την έννοια της προσκομίσεως αποδείξεως με πρωτοβουλία του διαδίκου ενώ το αντικειμενικό βάρος αποδείξεως ρυθμίζει το ζήτημα της άρσεως του αδιεξόδου που δημιουργείται όταν το δικαστήριο δεν μπορεί να σχηματίσει δικανική πεποίθηση για την αλήθεια ή την αναλήθεια ενός νομικά κρίσιμου πραγματικού γεγονότος. Με άλλα λόγια ρυθμίζει το θέμα για το ποιος διάδικος φέρει τον κίνδυνο αμφιβολίας του δικαστή μετά την περαίωση των αποδείξεων.

12. Συμβάσεις για θέματα αποδείξεως. Το θέμα εν γένει δεν προσφέρεται για ανάπτυξη της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως. Προβλέπεται όμως η αποδεικτική σύμβαση για αποκλεισμό της μαρτυρικής αποδείξεως (άρθρ. 394 παρ. 2). Απαντούν όμως στην πράξη συμφωνίες για το βάρος της αποδείξεως, καθώς επίσης συμφωνίες για διαπίστωση πραγματικού γεγονότος με πράξη τρίτου ειδικού (διαπληκτική πραγματογνωμοσύνη).